

GUIDANCE HANDBOOK FOR THE HANDICRAFT EXPORTERS OF INDIA

SOCIO - LEGAL STANDARDS

भारताच्या हस्तकला
निर्यातदारांसाठी
मार्गदर्शक निदेश पुस्तक

सामाजिक- कायदेशीर मानके

Export Promotion Council for Handicrafts
हस्तकला निर्यात संवर्धन परिषद

INDIAN HANDICRAFTS THE MAGIC OF THE GIFTED HANDS

- Houseware, Decoratives & Gifts • Home Textiles, Furnishings & Floor Coverings
- Furniture & Home Accessories • Cane, Bamboo & Eco-Friendly products
- Christmas Decorations, Candles & Incense Sticks
- Fashion Jewellery, Accessories & Bags

EPCH Spearheading Indian
Handicrafts exports globally

**Export Promotion Council
for Handicrafts**

EPCH House, Pocket - 6 & 7, Sector - C, LSC,
Vasant Kunj, New Delhi - 110 070

Tel: +91-11-26135256 Fax: +91-11-26135518/19

E-mail: mails@epch.com

REGISTER ONLINE

www.epch.in

GUIDANCE HANDBOOK FOR THE HANDICRAFT EXPORTERS OF INDIA

SOCIO - LEGAL STANDARDS

भारताच्या हस्तकला
निर्यातदारांसाठी मार्गदर्शक
निदेश पुस्तक

सामाजिक- कायदेशीर मानके

This Publication is also available at EPCH website
www.epch.in/compliancehandbook

Published by:

Export Promotion Council for Handicrafts

"EPCH HOUSE", Pocket 6&7, Sector 'C', LSC,
Vasant Kunj, New Delhi-110070
Tel: +91-11-26135256 Fax: +91-11-26135518 & 19
Email: mails@epch.com, Website: www.epch.in

द्वारा प्रकाशित:

हस्तकला निर्यात संवर्धन परिषद्

"ईपीसीएच हाउस", पॉकेट 6 आणि 7, सेक्टर 'सी', एलएससी,
वसंत कुंज, नवी दिल्ली-110070
दूरध्वनी: +91-11-26135256, फॅक्स: +91-11-26135518 आणि 19
ईमेल: mails@epch.com, वेबसाइट: www.epch.in

Sponsored by:

O/o Development Commissioner (Handicrafts), Ministry of Textiles, Government of India

West Block No. 7, R.K. Puram, New Delhi – 110066.
Tel.: +91-11-26106902, Fax: 011-26163085, Email: dchejs@nic.in
website: http://handicrafts.nic.in

द्वारे प्रायोजित:

विकास आयुक्त (हस्तकला ह्यांचे कार्यालय, वस्त्रोद्योग मंत्रालय, भारत सरकार

पश्चिमी ब्लॉक नं. 7, आर.के. पुरम, नई दिल्ली – 110066
दूरध्वनी: +91-11-26106902, फॅक्स: 011-26163085, ईमेल: dchejs@nic.in
वेबसाइट: http://handicrafts.nic.in

Edited & Compiled by:

Mr. Dhruv Sahai

M/s Sentio Advisory Initiative Private Limited

Suite No. 604, Tower B, Unitech Business Zone,
Nirvana Country, South City II, Golf Course Extension Road,
Sector 50, Gurgaon, Haryana- 122018
Tel: +91- 124-4115550, Email: Info@sentoioadvisory.com

द्वारे संपादित आणि संकलित:

श्री ध्रुव सहाय

मे. सेंटियो एडवाइजरी इनीसिएटिव प्रा. लि.

स्यूट नं. 604, टावर बी, यूनितेक बिजिनेस जोन,
निर्वाना कंट्री, साउथ सिटी II, गोल्फ कोर्स एक्सटेंशन रोड,
सेक्टर 50, गुडगांव, हरियाणा – 122018
दूरध्वनी: +91- 124-4115550, ईमेल: Info@sentoioadvisory.com

Designed & Printed by:

Current Advertising (P) Ltd.

Tel: +91-27354763, 27357417 & 45054763

द्वारे रचना आणि मुद्रण:

करंट एडवर्टाइजिंग (प्रा.) लि.

दूरध्वनी: +91-27354763, 27357417 आणि 45054763

Disclaimer :

- The translation has been carried out by an independent translation agency, neither the EPCH nor the publisher will be held liable for any inaccuracies. For any inaccuracy, if found, in the translated text, please refer to the English Text.
- एका स्वतंत्र भाषांतर एजन्सीद्वारे भाषांतर करण्यात आले आहे. संतोचितपणाच्या कोणत्याही उन्मावासाठी EPCH किंवा प्रकाशकांना जबाबदार धरता येणार नाही. भाषांतरात म्यकुसामध्ये आढळलेल्या त्रुतीतपणाच्या कायद्याची अभावासाठी, जर काळजीला, कृपया इंग्रजी मचकुसाचा संदर्भ घ्यावा.
- The contents of this handbook have been edited and compiled after conducting researches across numerous dalabases both offline and through data available on the internet. The use of data and artwork within this handbook is purely for the purpose of creating awareness and providing guidance.
- ह्या निदेश पुस्तकातील आचार्य ऑफलाईन आणि इंटरनेटवर उपलब्ध असलेली माहिती सामग्री ह्या दस्तऐवजील अर्थात डाटाबेसवर संशोधने संशोधित केल्यानंतर संपादित आणि संकलित करण्यात आला आहे. निदेश पुस्तकातील माहिती सामग्री क्राये आर्थिकाचा वापर हा केवळ जागरूकता निर्माण करणे आणि भाषांतर पुरवणे ह्या उद्देशाने आहे.

A BRIEF PROFILE... संक्षिप्त वर्णन...

Export Promotion Council for Handicrafts ("EPCH") was established under Companies Act in the year 1986-87 and is a non-profit organization, with an object to promote, support, protect, maintain and increase the export of handicrafts. It is an apex body of handicrafts exporters for promotion of handicraft exports from India. EPCH continually endeavours to project India's image as a reliable supplier of high quality of handicraft goods & services. EPCH has created necessary infrastructure as well as marketing and information facilities, which are availed both by the member exporters and importers.

The Council is run and managed by team of highly qualified professionals headed by an Executive Director. EPCH has a distinction of being considered a 'Model Council' that is self-sustaining. EPCH's continued pursuit of excellence and the objective of achieving a hallmark of quality assurance by extending excellent services to all the members and stake holders has led it to become an ISO 9001:2000 certified organization.

The activities performed by EPCH include but are not limited to:

- Providing commercially useful information and assistance to members in developing and increasing exports.
- Offering professional advice and services to members in areas of technology up gradation, quality and design improvement, standards

हस्तकला निर्यात संवर्धन परिषदेची ("EPCH") स्थापना कंपनी अधिनियमाखाली 1986-87 साली झाली आणि हस्तकलेच्या निर्यातीला प्रोत्साहन देणे, सहयोग देणे, संरक्षण देणे, त्याचे व्यवस्थापन करणे आणि त्यामध्ये वृद्धी करणे ह्या उद्देशासह ही एक विना-नफा संघटना आहे. भारतातून हस्तकला निर्यातीचा प्रसार करण्यासाठीचे हस्तकला निर्यातदारांचे हे एक अग्रणी मंडळ आहे. उच्च दर्जाच्या हस्तकला वस्तु आणि सेवांचा एक विश्वसनीय पुरवठादार म्हणून भारताची प्रतिमा निर्माण करण्यासाठी EPCH सातत्याने कार्यरत असत. EPCH ने आवश्यक त्या पायाभूत सुविधा तसेच विपणन आणि माहिती सुविधा निर्माण केल्या आहेत, ज्यांचा लाभ सदस्य निर्यातदार आणि आयातदार दोघेही घेत असतात.

कार्यकारी संचालकांच्या नेतृत्वाखाली उच्च पात्रता असलेल्या व्यावसायिकांद्वारे परिषदेचे कामकाज पाहिले आणि व्यवस्थापित केले जाते. स्व-स्थायी असलेल्या EPCH ला 'आदर्श परिषद' मानले जाण्याचा मान मिळाला आहे. उत्तमतेसाठीचे सातत्यपूर्ण प्रयत्न आणि सर्व सदस्य आणि भागभांडवलधारकांना सर्वोत्तम सेवा प्रदान करून दर्जाच्या हमीचा हॉलमार्क साध्य करण्याच्या EPCH च्या उद्दिष्टामुळे ही एक ISO 9001:2000 प्रमाणित संघटना बनली आहे.

EPCH द्वारे पार पाडल्या जाणाऱ्या उपक्रमांमध्ये पुढील उपक्रमांचा समावेश होतो परंतु ते एवढ्यावरच मर्यादित नाहीत:

- निर्यातीचा विकास आणि वाढ करण्यासाठी सदस्यांना व्यावसायिकरित्या उपयुक्त माहिती आणि सहयोग पुरवणे;
- तंत्रज्ञान अद्यतन, दर्जा आणि रचना सुधारणा, मानके आणि विनिर्दिष्ट तपशील, उत्पादन विकास, कल्पकता इ च्या क्षेत्रांमध्ये सदस्यांना व्यावसायिक सल्ला आणि सेवा देऊ करणे;

- and specifications, product development, innovation etc.
- Organizing visits of delegation of its members abroad to explore overseas market opportunities.
- Participating in specialized International Trade Fairs of Handicrafts & Gifts.
- Organizing Indian Handicrafts and Gifts Fair and other product specific shows like Indian Fashion jewelry & Accessories (IFJAS) and Three in one expo titled Home Expo India covering furniture, House-ware, Furnishing & Floorings.
- Interaction between exporting community and Government both at the Central and State level and representation in almost all the committees/ panels of Central.
- To create an environment of awareness through Workshops and seminars on Export Marketing, Procedures and Documentation, Packaging, Design Development, Compliances, Certification, Foreign trade Policies etc.
- Dissemination of Government notification, orders, information on trade and other relevant information to members.
- To bring out monthly newsletter titled 'Craftcil' for disseminating information related to activities, events, policies, trade fairs and enquiries to member exporters.
- देशबाहेरील बाजारपेठांतील संर्धीचा मागोवा घेण्यासाठी सदस्य शिष्टमंडळाच्या परदेश भेटीचे आयोजन करणे;
- हस्तकला आणि भेटवस्तूंच्या वैशिष्ट्यपूर्ण आंतरराष्ट्रीय व्यापार मेळ्यांमध्ये सहभागी होणे;
- भारतीय हस्तकला आणि भेटवस्तू मेळा आणि इतर उत्पादन विशिष्ट कार्यक्रमांचे आयोजन करणे जसे की इंडियन फॅशन ज्वेलरी अँड ऍक्सेसरीज (IFJAS) आणि फर्निचर, घरगुती वापराच्या वस्तू, फर्निशिंग आणि फ्लोअरिंग ह्यांचा समावेश असलेले थ्री इन वन एक्सपो शीर्षकाच्या प्रदर्शनांचे आयोजन करणे;
- निर्यातदार समुदाय आणि शासन ह्यांमध्ये केंद्र आणि राज्य स्तरावर संवाद साधणे आणि केंद्राच्या जवळ जवळ सर्व समिती / पॅनेल्समध्ये सदस्यत्व करणे
- निर्यात विपणन, प्रक्रिया आणि दस्तावेजीकरण, पॅकेजिंग, रचना विकास, मान्यता, प्रमाणीकरण, विदेशी व्यापार धोरणे इ. बाबत कार्यशाळा आणि चर्चासत्रांद्वारे जागरूकतेचे वातावरण निर्माण करणे.
- शासनाच्या जाहीर बातम्या, आदेश, व्यापाराबाबत माहिती आणि इतर संबंधीत माहितीचे सदस्यांना प्रसारण करणे
- उपक्रम, कार्यक्रम, धोरणे, व्यापारी मेळे आणि सदस्य निर्यातदारांकडून चौकशीशी संबंधीत माहितीचे प्रसारण करण्यासाठी 'क्राफ्टसिल' नावाचे मासिक बातमीपत्र प्रकाशित करणे.

Contact:

Export Promotion Council for Handicrafts (EPCH)
EPCH House, Pocket 6&7, Sector 'C' Vasant Kunj,
New Delhi - 110070
Phone: +91-11-26135256/57/58/75
Fax: +91-11-26135518 & 19
Email: mails@epch.com
Website: www.epch.in

सम्पर्क:

हस्तकला निर्यात संवर्धन परिषद (EPCH)
EPCH हाऊस, पॉकेट 6 आणि 7, सेक्टर 'सी' वसंत कुंज,
नवी दिल्ली - 110070
दूरध्वनी: +91-11-26135256/57/58/75
फॅक्स: +91-11-26135518 & 19
ईमेल: mails@epch.com
वेबसाईट: www.epch.in

Message संदेश

**Development Commissioner (Handicrafts) Ex-Officio Joint
Secretary Ministry of Textiles, Government of India, New Delhi**

**विकास आयुक्त (हस्तकला) पदसिद्ध सहसचीव
वस्त्रोद्योग मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली**

It gives me pleasure to know that EPCH has brought out a guidance book on socio legal and international standards applicable on handicrafts sector for the use as well as information of manufactures, entrepreneurs, exporters and craft persons actively engaged the handicrafts sector both at production as well as marketing level. In the international marketing, compliances of international procedures and standards are very much necessary for facing the competition and enhancing exports of handicrafts products.

The handicraft is a decentralized sector of the Indian economy and scattered all over the country. The concept of Guidance Book on compliances and that too in all major regional languages of the country is praiseworthy and keeping in view its importance for the growth of the sector and to ensure compliances by the stakeholders, Office of Development Commissioner (Handicrafts) sponsored its publication.

I hope all concerned will find the guidance book as informative and helpful in their own languages for wider understanding and dealing in exports marketing for the handicrafts products. I congratulate EPCH for coming out with an interesting publication on necessary compliances. I hope all concerned will find the guidance book as informative and helpful in their own languages for wider understanding and dealing in exports marketing for the handicrafts products. I congratulate EPCH for coming out with an interesting publication on necessary compliances.

(S. S Gupta)

Development Commissioner

हस्तकला क्षेत्राला लागू होणाऱ्या सामाजिक कायदेशीर आणि आंतरराष्ट्रीय मानकांबाबत वापरण्यासाठी तसेच हस्तकला क्षेत्रामध्ये उत्पादन तसेच विपणन स्तरावर सक्रीयपणे गुंतलेल्या उत्पादक, उद्योजक, निर्यातदार आणि कारागिर ह्यांच्याबद्दल माहितीचे म्बने एक मार्गदर्शक पुस्तक काढले असल्याचे जाणून मला खूपच आनंद झाला आहे. स्पर्धेच्या सामान करण्यासाठी आणि हस्तकला उत्पादनांच्या निर्यातीला प्रोत्साहन देण्यासाठी आंतरराष्ट्रीय विपणनामध्ये, आंतरराष्ट्रीय प्रक्रिया आणि मानकांचे अनुपालन अतिशय आवश्यक असते.

भारतीय अर्थव्यवस्थेचे हस्तकला हे एक विकेंद्रित आणि देशभरामध्ये विखुरलेले क्षेत्र आहे. अनुपालनावरील मार्गदर्शक पुस्तक आणि ते सुध्दा देशातील सर्व प्रमुख भाषांमध्ये काढण्याची संकल्पना कौतुकास्पद आहे आणि ह्या क्षेत्राच्या विकासातील त्याचे महत्व लक्षात घेता आणि भागभांडवल धारकांकडून अनुपालन व्हावे ह्याची खात्री करण्यासाठी विकास आयुक्त कार्यालय (हस्तकला) ह्यांनी ह्या प्रकाशनाला प्रायोजित केले आहे.

मला आशा आहे की सर्व संबंधितांना हा विषय अधिक चांगल्या पध्दतीने समजाण्यासाठी आणि हस्तकलेच्या उत्पादनांच्या विपणनाचे व्यवहार करताना त्यांच्या स्वतःच्या भाषेतील हे पुस्तक माहितीपूर्ण आणि सहाय्यक ठरेल. आवश्यक अनुपालनांबाबत मगोरंजक प्रकाशन काढल्याबद्दल मी EPCH चे अभिनंदन करतो.

(एस.एस गुप्ता)
विकास आयुक्त

From the Desk of the Chairman अध्यक्षांचा संदेश

For the last 27 years, EPCH has remained the key institution for handicraft exporters for promotion of exports of Handicrafts from India and projecting India's global image as a reliable supplier of high quality handicraft products. Now, keeping in lines with the global benchmarks, EPCH seeks to educate and guide handicraft exporters in order to achieve the highest level of Social Compliance Standards.

Through this Guidance Handbook, developed after extensive research conducted by experts, EPCH seeks to provide basic know-how for implementing systems and procedures to ensure standards that meet the demands of buyers globally. In its constant efforts to promote India's global image, EPCH urges all handicraft exporters to go through the contents of this Handbook thoroughly and implement all applicable standards, laws, rules.

We, at EPCH, hope that the information contained herein educates, guides and assists you in getting a step closer to taking the Indian Handicraft Industry to achieve the highest level of Global Social Compliance Benchmarks.

Thank You!

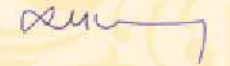
(Lekhraj Maheshwari)
Chairman- EPCH

गेली 27 वर्षे, भारतातून हस्तकलेची निर्यातीच्या प्रसाराकरिता हस्तकला निर्यातदारांसाठी EPCH एक प्रमुख संस्था आहे आणि उच्च दर्जाच्या हस्तकला उत्पादनांचा विश्वसनीय पुरवठादार अशी भारताची जागतिक प्रतिमा तिच्याद्वारे प्रक्षेपित केली गेली आहे. आता जागतिक मापदंडांचे पालन करताना, सामाजिक अनुपालन मापदंडांचा सर्वोच्च स्तर गाठण्यासाठी हस्तकला निर्यातदारांना शिक्षित करण्याचा आणि मार्गदर्शन करण्याचा EPCH चा हेतू आहे

तज्ञांद्वारे केल्या गेलेल्या सखोल संशोधनानंतर विकसीत केलेल्या ह्या मार्गदर्शक निदेश पुस्तकाद्वारे, जागतिक दर्जाच्या खेरदीदारांच्या मागणीची पूर्तता करण्यासाठी मुलभूत प्रणाली आणि प्रक्रियांची अंमलबजावणी करण्यासाठीची मुलभूत माहिती पुरवण्याचा EPCH चा हेतू आहे. भारताची जागतिक प्रतिमा उजळवण्याच्या आपल्या सातत्यपूर्ण प्रयत्नांचा भाग म्हणून, सर्व हस्तकला निर्यातदारांना ह्या निदेश पुस्तकातील आशय बारकाईने वाचण्यास आणि लागू होणारी सर्व मागके, कायदे आणि नियम ह्यांची अंमलबजावणी करण्यास EPCH उद्युक्त करते.

आम्ही, EPCH मध्ये, अशी आशा करतो की इथे दिलेली माहिती तुम्हाला भारतीय हस्तकला उद्योगाला जागतिक सामाजिक अनुपालन मापदंडांची पूर्तता करण्यासाठीची सर्वोच्च पातळी गाठण्यासाठी शिक्षित करेल, मार्गदर्शन करेल आणि सहयोग करेल.

धन्यवाद

(लेखराज महेश्वरी)
अध्यक्ष – ईपीसीएच

Introductory Note by Executive Director
कार्यकारी संचालकांद्वारे प्रास्ताविक सूचना

It is with pride that EPCH offers to you this Guidance Handbook which contains chapters providing knowledge and information of the applicable laws/ rules as well as the international standards that pertain to social and environmental compliance within the industry. As a nodal organization promoting exports of handicrafts from the country, I would like to offer my sincere gratitude towards O/o Development Commissioner (Handicrafts), Ministry of Textiles, Government of India for providing financial assistance for this very important handbook. utmost attention has been paid to the material provided herein. The matter within this handbook has been compiled after conducting an exhaustive research throughout global databases as well verified information available over the public domain. Various sources of primary and secondary data have been used in the process.

We hope that you find this Guidance Handbook helpful and informative!

(Rakesh Kumar)
Executive Director- EPCH

ह्या उद्योगातील सामाजिक आणि पर्यावरणीय अनुपालनाशी संबंधीत असलेले सर्व लागू होणारे कायदेधनियमांबाबत ज्ञान आणि माहिती देणारे हे मार्गदर्शक निदेश पुस्तक आहे EPCH ने तुम्हाला देऊ केले आहे ह्याचा अभिमान वाटतो. देशातून हस्तकलेच्या निर्यातीस प्रोत्साहन देणारी एक मध्यवर्ती संघटना ह्या भूमिकेतून ह्या महत्वाच्या निदेश पुस्तकासाठी वित्तीय राहयोग दिल्याबद्दल मी विकास आयुक्त (हस्तकला) वस्त्रोद्योग मंत्रालय, भारत सरकार ह्यांचे मनापासून आभार मानू इच्छितो ह्यामध्ये दिलेल्या साहित्याबाबत अतिशय काळजी बाळगण्यात आलेली आहे. ह्या निदेश पुस्तकातील आशय जागतिक डाटाबेसवर सखोल संशोधन करून तसेच सार्वजनिक क्षेत्रामध्ये उपलब्ध असलेल्या माहितीसह त्याची पडताळणी करून दिलेला आहे. ह्या प्रक्रियेमध्ये प्राथमिक आणि माध्यमिक माहिती सामग्रीचे विविध स्रोत वापरले गेले आहेत.

आम्हाला आशा आहे की हे मार्गदर्शक निदेश पुस्तक उपयुक्त आणि माहितीपूर्ण ठरेल!

(राकेश कुमार)
कार्यकारी निदेशक- ईपीसीएच

Contents / अनुक्रमणिका

A Short Note on the Handicrafts Sector of India

भारताच्या हस्तकला क्षेत्राबाबत अल्प माहिती

01

Chapter - I : Applicable Laws/ Statutes

03

अध्याय - I : लागू होणारे कायदे / नियम

: Reference Web-Links

14

: संदर्भ वेब-लिंक्स

Chapter- II : International Standard Codes of Conduct

19

अध्याय - II : आंतरराष्ट्रीय मानक आचार संहिता

: Suggested Checklists

29

: सुचलवेल्या तपासणी याद्या पृष्ठ ते

: Examples of Best Practices

49

: उत्तम पध्दतींची उदाहरणे

Chapter- III: Important International Regulation

53

अध्याय- III : महत्वाचे आंतरराष्ट्रीय नियमने

Directory

60

निर्देशिका

A Short Note on the Handicrafts Sector of India

भारताच्या हस्तकला क्षेत्राबद्दल अल्प माहिती

The story of Indian handicrafts dates back to one of the oldest civilizations of the world. Representing beauty, dignity, form and style, handicrafts from India are objects of art. The sheer versatility of the various materials used to create handcrafted gift items makes them truly unique. Materials range from wood, stone, metal, grass, paper mache and glass, to cane bamboo, textiles, clay, terracotta and ceramic – everything goes into the creation of a masterpiece. The Indian handicrafts industry covers a wide range of lifestyle and utility products, such as:

- ❖ House Ware;
- ❖ Decorative Items & Gifts;
- ❖ Home Textiles;
- ❖ Furnishings;
- ❖ Floor Coverings;
- ❖ Furniture;
- ❖ Home Accessories;
- ❖ Cane Products- Bamboo & Eco Friendly Products;
- ❖ Candles & Incense Sticks;
- ❖ Fashion Jewelry;
- ❖ Accessories & Bags.

The handicrafts sector is important for the Indian economy as it is one of the largest employment generators and accounts for a significant share of the country's export basket. The states and

भारतीय हस्तकलेची कथा खूप पूर्वीची जगातील सर्वात जुन्या संस्कृतीचा आहे. सौंदर्य, गौरव, स्वरूप आणि शैलीचे प्रतिनिधित्व करणारी भारताची हस्तकला म्हणजे सौंदर्याचे नमुने आहेत. हस्तकलेने बनवलेल्या भेट वस्तुंसाठी वापरलेल्या नुसत्या साहित्यामधील विविधता सुद्धा ह्या कलेला वैशिष्ट्यपूर्ण बनवते. लाकूड, दगड, धातू, गवत, कागदाचा लगदा आणि काच ह्या साहित्यापासून ते बांबू, कापड, माती, पक्व मृदा आणि चिनी माती – सर्वकाही उत्तम कलाकृतींची निर्मिती करतात. भारतीय हस्तकला उद्योग विस्तृत जीवनशैली आणि घरगुती वापरासाठीची उत्पादने बनवतो, जसे की:

- ❖ घरगुती वापराच्या वस्तू;
- ❖ कलात्मक वस्तू आणि भेट वस्तू
- ❖ घरात वापरण्यासाठीचे कापड,
- ❖ फर्निशिंग्ज,
- ❖ जमिनीवर अंधरण्यासाठीच्या विविध गोष्टी
- ❖ फर्निचर
- ❖ होम ऍक्सेसरीज
- ❖ वेताची उत्पादने – बांबू आणि पर्यावरणपूरक उत्पादने
- ❖ मेणवत्या आणि उदबत्या
- ❖ फॅशन ज्वेलरी
- ❖ ऍक्सोरीज आणि थैल्या, पिश्या.

भारतीय अर्थव्यवस्थेसाठी हस्तकला क्षेत्र महत्वाचे आहे कारण ते सर्वात मोठ्या प्रमाणावर रोजगार निर्मिती करते आणि

regional clusters that contribute a major share to handicrafts exports include:

- ❖ **Art Metal-wares:** Moradabad, Sambhal, Aligarh, Jodhpur, Jaipur, Delhi, Rewari, Thanjavur, Madras, Mandap, Beedar, Kerala & Jagadhari, Jaisalmer;
- ❖ **Wooden Art-wares:** Saharanpur, Nagina, Hoshiarpur, Srinagar, Amritsar, Jaipur, Jodhpur, Jagdalpur, Bangalore, Mysore, Chennai, Madras, Kerala & Behrampur (WB);
- ❖ **Hand-printed Textiles & Scarves:** Amroha, Jodhpur, Jaipur, Farrukhabad, Sagru & Sanganeer;
- ❖ **Embroidered goods:** Kutch (Gujarat), Jaisalmer, Baroda, Lucknow, Jodhpur, Agra, Amritsar, Kullu, Dharmshala / Chamba & Srinagar;
- ❖ **Marble & Soft Stone Crafts:** Agra, Madras, Baster, Jodhpur;
- ❖ **Papier Mache Crafts:** Kashmir, Jaipur;
- ❖ **Terracotta:** Agra, Madras, Baster, Jodhpur;
- ❖ **Zari:** Rajasthan, Madras, Baster;
- ❖ **Imitation Jewelry:** Delhi, Moradabad, Sambhal, Jaipur, Kohima (Tribal);
- ❖ **Artistic Leather Goods:** Indore, Kolhapur, Shanti Niketan (WB).

देशाच्या निर्यातीमध्ये त्याचा उळक वाटा आहे. ते हस्तकला निर्यातीमध्ये मोठा वाटा उचलणारे राज्य आणि प्रांतीय समूह आहेत:

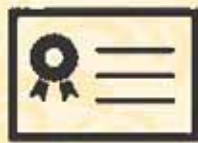
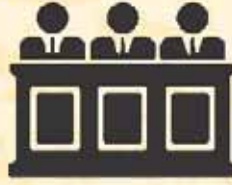
- ❖ **कलात्मक धातुकाम:** मुरादाबाद, संभाल, अलिगड, जोधपूर, जयपूर, दिल्ली, रवरी, तंजावर, मद्रास, मंडप, बीदर, केरळ आणि जगधारी, जेसलमेर;
- ❖ **कलात्मक लाकूडकाम:** सहारणपूर, नगिना, होशियारपूर, श्रीनगर, अमृतसर, जयपूर, जोधपूर, जगदलपूर, बंगलोर, म्हैसूर, चेन्नापाटना, मद्रास, केरळ आणि बेहरामपूर (प.ब.);
- ❖ **हस्तमुद्रित कापड आणि स्कार्फ्स:** अमरोहा, जोधपूर, जयपूर, फारुखाबाद, सागरु आणि संगानेर;
- ❖ **भरतकाम केलेल्या वस्तू:** कच्छ (गुजराथ), जेसलमेर, बरोडा, लखनौ, जोधपूर, आग्रा, अमृतसर, कुल्लु, धर्मशाला / चंबा आणि श्रीनगर;
- ❖ **संगमरवर आणि मृदू दगडाच्या कलाकृती:** आग्रा, मद्रास, बस्तर, जोधपूर;
- ❖ **कागदाच्या लगद्यापासून बनवलेल्या वस्तू:** काश्मिर, जयपूर;
- ❖ **पक्व मृदा :** आग्रा, मद्रास, बस्तर, जोधपूर;
- ❖ **जरीकाम:** राजस्थान, मद्रास, बस्तर;
- ❖ **नकली दागिने:** दिल्ली, मुरादाबाद, संभाल, जयपूर कोहिमा (ट्रायबल)
- ❖ **चामड्याच्या कलात्मक वस्तू :** इंदूर, कोल्हापूर, शांती निकेतन (पश्चिम बंगाल)

Chapter - I प्रकरण - I

Applicable Laws/ Statutes

लागू होणारे कायदे/नियम

The Apprentices Act, 1961

शिकाऊ उमेदवार अधिनियम, 1961

The Objective of this Act is promotion of new manpower skills as well as improvement/refinement of existing skills through theoretical and practical training. The act provides that a person cannot be an apprentice in any designated trade unless he has not attained 14 years of age and satisfies such standard of education and physical fitness as prescribed. The act further provides the rate of compensation and other provisions specific to the employment of Apprentices/Trainees.

For more information:

<http://dget.nic.in/acts/emp/ApprenticeAct1961.pdf>

ह्या अधिनियमाचे उद्दिष्ट्य नवीन मनुष्यबळ कौशल्यांचा प्रसार तसेच आधी असलेल्या कौशल्यांमध्ये सैध्दान्तिक आणि व्यवहार्य प्रशिक्षणाद्वारे सुधारणा/अभिजातता आणणे हा आहे. हा अधिनियम तरतूद करतो की एखादी व्यक्ती 14 वर्षे वय पूर्ण झाल्याशिवाय आणि शिफारस केलेल्या शैक्षणिक आणि शारीरिक सुदृढतेच्या मानकांची पूर्तता करत नाही तो पर्यंत कोणत्याही नियुक्त व्यापारामध्ये शिकाऊ उमेदवार म्हणून काम करू शकत नाही. पुढे ह्या अधिनियमामध्ये खास शिकाऊ उमेदवार/प्रशिक्षणार्थीच्या रोजगाराशी संबंधीत भरपाईचा दर आणि इतर तरतुदीही दिलेल्या आहेत.

अधिक माहितीसाठी:

<http://dget.nic.in/acts/emp/ApprenticeAct1961.pdf>

The Contract Labor (Regulation & Abolition) Act, 1970

कंत्राट मजूर (नियमने आणि रद्द करणे) अधिनियम, 1970

The Contract Labor Act was enacted to prevent exploitation of contract labor and also to introduce better conditions of work. The Act provides for regulation and abolition of contract labor. The underlined policy of the Act is to abolish contract labor wherever possible and practicable. The Act provides for regulated conditions of work and contemplates progressive

कंत्राटी मजुरांच्या पिळवणूकीस प्रतिबंध करण्यासाठी आणि कामाच्या अधिक चांगल्या परिस्थिती सुरु करण्यासाठी कंत्राट मजूर अधिनियम अधिनियमित करण्यात आला. हा अधिनियम नियमने आणि कंत्राटी मजूर रद्द करण्याची तरतूद करतो. शक्य असेल तिथे आणि व्यवहार्य असेल तिथे

कंत्राटी मजूर रद्द करणे हे अधिनियमाचे अधोरेखित धोरण आहे. हा अधिनियम नियमन केलेल्या कामाच्या परिस्थितींची तरतूद

abolition to the extent contemplated under the Act. The Act provides for constitution of a Contract Labor Advisory Board to advise the Government on such matters arising out of the administration of this Act as may be referred to it and to carry out other functions assigned under the Act.

For more information:

http://pblabour.gov.in/pdf/acts_rules/contract_labour_regulation_and_abolition_act_1970.pdf

करतो आणि अधिनियमाखाली योजलेल्या मर्यादेपर्यंत कंत्राटी मजूर पध्दत प्रगतीशीलपणे नष्ट करण्याची योजनात्मक कारवाई करतो. ह्या अधिनियमाच्या प्रशासनामुळे निर्माण होणाऱ्या विषयांसाठी कंत्राटी मजूर सल्लागार मंडळाची घटना हा अधिनियम देऊ करतो ज्यासाठी ह्या अधिनियमाचा संदर्भ घेतला जाऊ शकेल आणि अधिनियमाखाली नेमून दिलेली कार्ये पार पाडता येतील.

अधिक माहितीसाठी:

http://pblabour.gov.in/pdf/acts_rules/contract_labour_regulation_and_abolition_act_1970.pdf

The Child Labor (Prohibition And Regulation) Act, 1986

बाल मजूर (प्रतिबंध आणि नियमने) अधिनियम, 1986

The Act addresses itself to the issue of Child Labor. This Act prohibits the engagement of children below the age of 14 years in certain employments as well as regulates their conditions of work. The salient features of the act include but are not limited to prohibiting employment of children across certain occupations and processes, prohibition of children from working between 1900 hours till 0800 hours on any given day, prohibition of children working for more than a period of 3 hours without a 1 hour break.

For more information:

<http://www.childlineindia.org.in/pdf/Child-labour-Act-1986.pdf>

हा अधिनियम बाल मजूरांच्या समस्या संबोधित करतो. हा अधिनियम ठराविक रोजगारांमध्ये 14 वर्षाखालील मुलांच्या नेमणुकीस प्रतिबंध करतो तसेच त्यांच्या कामाच्या स्थितीचे नियमन करतो. ह्या अधिनियमाच्या ठळक वैशिष्ट्यांमध्ये ठराविक व्यवसाय आणि प्रक्रियांमध्ये बालकांच्या रोजगारीस प्रतिबंध करणे, कोणत्याही दिवशी 1900 ते 0800 ह्या कालावधीमध्ये काम करण्यास प्रतिबंध करणे, 1 तासाच्या सुट्टीशिवाय 3 तासांहून अधिक कालावधीसाठी बालकांनी काम करण्यास प्रतिबंध करणे ह्या मुद्द्यांचा समावेश होतो परंतु तो तेवढ्यासाठीच

मर्यादीत नाही.

अधिक माहितीसाठी:

<http://www.childlineindia.org.in/pdf/Child-labour-Act-1986.pdf>

The Employees' Provident Fund & Misc. Provisions Act, 1952 कर्मचारी भविष्य निर्वाह निधि आणि संकीर्ण तरतूद अधिनियम, 1952

This act is applicable to every establishment which is engaged in any industry specified in Schedule I of the Act or in which 20 or more persons are employed, Any establishment employing even less than 20 persons can be covered voluntarily u/s 1(4) of the Act. Employees covered enjoy a benefit of Social Security in the form of a non-revocable financial fund to which employees and employers contribute equally throughout the covered persons' employment period. This sum is payable normally on retirement or death.

For more information:

<http://www.epfindia.gov.in/EPFAct1952.pdf>

अधिनियमाच्या परिशिष्ट 1 मध्ये नमूद कोणत्याही उद्योगामध्ये गुंतलेल्या सर्व प्रस्थापना, ज्यामध्ये 20 किंवा अधिक व्यक्ती रोजगारास आहे त्यांना हा अधिनियम लागू होतो, कोणतीही प्रस्थापना ज्यामध्ये 20 हून कमी व्यक्ती रोजगारास आहेत त्या स्वेच्छिकपणे अधिनियमाच्या 1(4) च्या कलमाखाली समाविष्ट करता येते. समाविष्ट कर्मचार्यांना रद्द न करता येणार्या वित्तीय निधीच्या स्वरूपामध्ये सामाजिक सुरक्षेचा लाभ मिळतो ज्यामध्ये कर्मचारी आणि नियोक्ता समाविष्ट व्यक्तीच्या संपूर्ण रोजगार कालावधी दरम्यान समान हातभार लावतात. जमा झालेली रक्कम सहसा निवृत्ती किंवा मृत्यूनंतर देय असते.

अधिक माहितीसाठी:

<http://www.epfindia.gov.in/EPFAct1952.pdf>

The Employees' State Insurance Act, 1948 कर्मचारी राज्य विमा अधिनियम, 1948

The Employees' State Insurance Act, 1948 provides benefits to the workers in case of sickness, maternity and employment injury including occupational diseases, through a contributory fund. The Act applies to all factories other than seasonal factories, using power in the manufacturing process and employing 10 or

कर्मचारी राज्य विमा अधिनियम, 1948 कामगारांना आजारपण, बाळंतपण आणि व्यवसायात्मक आजारसह रोजगार इजांसाठी, सहाय्यक निधीद्वारे लाभ देतो. उत्पादन प्रक्रियेमध्ये उर्जेचा वापर करणार्या आणि 10 किंवा अधिक व्यक्तींना रोजगार देणार्या आणि उर्जेचा वापर न करणार्या परंतु 20 किंवा अधिक व्यक्तींना रोजगार देणार्या हंगामी कारखान्यांव्यतिरिक्त हा अधिनियम

more persons and factories not using power but employing 20 or more persons. The Act contains enabling provisions under which the 'appropriate authorities' are empowered to extend the provisions of the Act to other classes of establishments - industrial, commercial, agricultural or otherwise. Under this provision, most of the State Governments have extended the provisions of the Act to - Shops, hotels, restaurants, cinemas including preview theatres, road motor transport agencies, newspapers establishments etc. employing 20 or more persons.

For more information:

<http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/ActsandRules/SocietySecurity/TheEmployeesAct1948.pdf>

सर्व कारखान्यांना लागू होतो. अधिनियमामध्ये अशा तरतुदी सक्षम केलेल्या आहेत ज्यांखाली 'योग्य अधिकार्यांना' अधिनियमातील तरतुदी प्रस्थापनांच्या इतर वर्गापर्यंत विस्तारीत करण्याचे अधिकार आहेत - औद्योगिक, व्यावसायिक, कृषी किंवा अन्यथा. ह्या तरतुदीखाली, बहुतांश राज्य शासनानी अधिनियमातील तरतुदी ह्यांसाठी विस्तारिक केल्या आहेत - दुकाने, हॉटेल्स, उपहारगृहे, लघु प्रेक्षागृहांसह सिनेमागृहे, रस्ता मोटर परिवहन संस्था, वर्तमानपत्रे प्रस्थापना इ. ज्यांमध्ये 20 किंवा अधिक व्यक्तींची नेमणूक आहे.

अधिक माहितीसाठी:

<http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/ActsandRules/SocietySecurity/TheEmployeesAct1948.pdf>

The Factories Act, 1948 कारखाना अधिनियम, 1948

The Factories Act is a social legislation which has been enacted for occupational safety, health and welfare of workers at work places. This legislation is enforced by Inspectors of Factories, Dy. Chief Inspectors of Factories who work under the

control of the Labor Commissioner of Respective State Governments. This act is specific to the manufacturing industry and provides for numerous requirements under health and safety standards as well as regulatory requirements of

कारखाना अधिनियम, 1948

हे एक असे सामाजिक विधिविधान जे कामाच्या ठिकाणी कामगारांची व्यावसायिक सुरक्षितता, आरोग्य आणि कल्याण ह्यांसाठी अधिनियमित करण्यात आले आहे. हे विधिविधान कारखान्याचे तपासनीस, कारखान्याचे

नायब प्रमुख तपासनीस जे संबंधीत राज्य शासनांच्या कामगार आयुक्तांच्या नियंत्रणाखाली काम करतात त्यांच्याद्वारे प्रवर्तित केले जाते. हा अधिनियम उत्पादन उद्योगाशी विशिष्ट आहे आणि आरोग्य आणि सुरक्षा मानकांखाली असंख्य आवश्यकता तसेच मान्यता आणि अनुज्ञप्तींच्या नियामक आवश्यकता

approval and licenses. The act also regulates the wages and compensation of workers. Enacted in 1948, this act has undergone several amendments in order to meet the manufacturing industry's ever changing requirements and continues to evolve till date.

For more information:

http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/Acts andRules/Service_and_Employment/The%20Factories%20Act,%201948.pdf

पुरवतो. अधिनियम कामगारांची मजुरी आणि भरपाईचेही नियमन करतो. 1948 मध्ये अधिनियमीत केलेल्या ह्या अधिनियमामध्ये उत्पादन उद्योगाच्या सातत्याने बदलणार्या आवश्यकता पूर्ण करण्यासाठी अनेक सुधारणा करण्यात आल्या आहेत आणि आजही चालू आहेत.

अधिक माहितीसाठी:

http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/Acts andRules/Service_and_Employment/The%20Factories%20Act,%201948.pdf

The Industrial Disputes Act, 1947

औद्योगिक विवाद अधिनियम, 1947

The Industrial Disputes Act was enacted in 1947. Its provisions are based on the Trade Dispute Act, 1929. It provides for establishment of the Industrial Tribunals and the Works Committees with the objective of settling industrial disputes. These committees are to be constituted of workers' representatives with the intent to ease the communication process and promote harmonious relations between employer and employee.

For more information:

<http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/Acts andRules/LawsRelatedtoIndustrialRelations/THE%20INDUSTRIAL%20DISPUTES%20ACT,%201947.pdf>

औद्योगिक विवाद अधिनियम, 1947 हा 1947 मध्ये अधिनियमीत करण्यात आला ह्याच्या तरतुदी औद्योगिक व्यापार विवाद अधिनियम, 1929 वर आधारीत आहेत. औद्योगिक विवाद

मिटवण्याच्या उद्दिष्टासह औद्योगिक सुधारणा आणि प्रस्थापनेच्या कार्य समितीसाठी ह्याची तरतूद आहे. संवाद प्रक्रिया सुलभ करण्यासाठी आणि नियोक्ता आणि कर्मचारी ह्यांच्यामध्ये सलोख्याचे संबंध प्रस्थापित व्हावेत ह्यासाठी कामगारांच्या प्रतिनिधींच्या सहभागासह ह्या समित्या असतात.

अधिक माहितीसाठी:

<http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/Acts andRules/LawsRelatedtoIndustrialRelations/THE%20INDUSTRIAL%20DISPUTES%20ACT,%201947.pdf>

The Industrial Employment (Standing Orders) Act, 1946

औद्योगिक रोजगार(स्थायी आदेश) अधिनियम, 1946

This Act makes it obligatory for employers of an industrial establishment where 50/ 100 or more workers are employed to clearly define the

हा अधिनियम 50/100 किंवा अधिक कामगार नियुक्त असलेल्या औद्योगिक प्रस्थापनेच्या नियोक्त्याला स्थायी आदेशाद्वारे रोजगाराच्या शर्ती स्पष्टपणे विषद करणे आणि

conditions of employment, by way of standing orders and to ensure awareness to the employees. The employer is required to prepare a draft standing order, which he proposes to adopt and submit the same to the Certifying Officers for certification. The employer is required to act in conformity with the certified standing orders in dealing with the day to day affairs. The Certified Standing Orders have the force of the law similar to any other enactment.

For more information:

http://pblabour.gov.in/pdf/acts_rules/industrial_employment_standing_orders_act_1946.pdf

कर्मचार्यांमध्ये त्याबाबत जागरूकता होण्याची खात्री करणे अनिवार्य करतो. नियोक्त्याने एक स्थायी आदेश मसुदा तयार करणे आवश्यक आहे ज्याचा अवलंब करण्यासाठी तो सादर करतो आणि प्रमाणीकरणासाठी प्रमाणीकरण अधिकार्याकडेही प्रस्ताव मांडतो. दैनंदिन कामकाज करताना नियोक्त्याने प्रमाणित स्थायी आदेशानुसार कृती करणे आवश्यक आहे.

प्रमाणित स्थायी आदेशामध्ये कोणत्याही इतर अंमलबजावणी इतके बळ असते.

अधिक माहितीसाठी:

http://pblabour.gov.in/pdf/acts_rules/industrial_employment_standing_orders_act_1946.pdf

The Maternity Benefit Act, 1961

प्रसूती लाभ अधिनियम, 1961

The aim of the act is to protect motherhood by providing appropriate paid rest period to pregnant women employees. Women are eligible for maternity benefit when she is expecting a child and has worked for her employer for at least 80 days in the 12 months immediately preceding the date of her expected delivery.

For More Information:

<http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/Acts andRules/EmpowermentofWomen/The%20Maternity%20Benefit%20Act,%201961.pdf>

ह्या अधिनियमाचे ध्येय्य गरोदर महिला कर्मचार्यांना योग्य पगारी रजेचा आराम कालावधी देण्याचा आहे. जेव्हा एखादी महिला गरोदर असेल आणि तिने तिच्या नियोक्त्यासाठी अपेक्षित बाळंतपणापूर्वी लगेचच्या 12 महिन्यांमध्ये निदान 80 दिवस काम केले असेल ती प्रसूती लाभासाठी पात्र ठरते.

अधिक माहितीसाठी:

<http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/Acts andRules/EmpowermentofWomen/The%20Maternity%20Benefit%20Act,%201961.pdf>

The Minimum Wages Act, 1948

किमान वेतन अधिनियम, 1948

The Minimum Wages Act 1948 provides minimum statutory wages for scheduled employments with a view to obviate the chances of exploitation of labor through payment of very low and sweating wages. The Act also provides for the maximum daily working hours, weekly rest day and compensation at premium rate for overtime hours worked. The State Governments have been empowered to decide wages for different classes of employees -skilled, unskilled, clerical, supervisory, etc. employed in any Scheduled employment and to review and revise the same from time to time. The Act provides that for any scheduled employment in respect of which minimum rates of wages have been fixed, the Government shall decide the number of working hours constituting a normal working day, inclusive of one or more intervals, provide for a rest day with wages in every period of 7 days and provide for payment for work on a rest day at a rate not less than the overtime premium rate of compensation.

For more information:

<http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/Acts andRules/LawsRelatedtoWages/The%20Minimum%20Wages%20Act,%201948.pdf>

The Payment of Bonus Act, 1965

बोनस प्रदान अधिनियम, 1965

The Payment of Bonus Act imposes statutory liability upon the employers of every

किमान वेतन अधिनियम 1948 रूपा कमी आणि घामाचा मोवदला न देणारे वेतन ह्याद्वारे मजुरांची पिळवणूक होणे थांबवण्याच्या दृष्टीकोनातून अनुसूचित रोजगारांसाठी किमान वैधानिक वेतन पुरवतो. अधिनियम कमाल दैनिक कामाचे तास, साप्ताहिक आरामाचा दिवस आणि जास्त वेळ काम केलेल्या तासांची अधिमूल्य दराने भरपाई सुध्दा पुरवतो. राज्य शासनांना विविध वर्गातील कर्मचार्यांसाठी वेतन ठरवण्याचे अधिकार आहेत - कुशल, अकुशल, कारकुन, पर्यवेक्षकीय इ. कोणत्याही अनुसूचित रोजगारामध्ये गुंतलेले आणि वेळोवेळी ह्याचा आढावा घेऊन सुधारणा करण्याचे सुध्दा अधिकार आहेत. कोणत्याही अनुसूचित रोजगारामध्ये ज्यासाठी वेतनाचे किमान दर निश्चित आहेत, त्यामध्ये सामान्य कामकाजाच्या दिवशी कामाच्या किमान तासांची संख्या शासन ठरवेल, एक किंवा अधिक मध्यांतरांसह, आरामाची पगारी सुटी, दर 7 दिवसांनी वेतन आणि आरामाच्या दिवशी जास्त वेळ काम केलेल्या तासांची अधिमूल्यांच्या भरपाई दराइतकेच वेतन देणे ह्या गोष्टी सुध्दा हा अधिनियम देतो

अधिक माहितीसाठी:

<http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/Acts andRules/LawsRelatedtoWages/The%20Minimum%20Wages%20Act,%201948.pdf>

बोनस प्रदान अधिनियम प्रत्येक प्रस्थापनेच्या नियोक्त्यावर त्यांच्या अधिनियमाखाली समाविष्ट असलेल्या कर्मचार्यांना

establishment covered under the Act to pay bonus to their employees. It further provides for payment of minimum and maximum bonus and linking the payment of bonus with the production and productivity. The Act applies to every factory where 10 or more workers are working and every other establishment in which 20 or more persons are employed, on any day of an accounting year (April 1st to March 31st).

For more information:

http://pblabour.gov.in/pdf/acts_rules/payment_of_bonus_act_1965.pdf

बोनस प्रदान करण्याचे वैधानिक दायित्व टाकतो. पुढे हा अधिनियम किमान आणि कमाल बोनस प्रदान आणि उत्पादन आणि उत्पादकतेची निगडीत बोनस प्रदान करण्याची तरतूद करतो. हा अधिनियम अशा प्रत्येक कारखान्याला लागू होतो जिथे 10 किंवा अधिक कामगार काम करत आहेत आणि अशा प्रत्येक इतर प्रस्थापनेस ज्यामध्ये लेखांकन वर्षाच्या कोणत्याही दिवशी (1 एप्रिल ते 31 मार्च) 20 किंवा अधिक व्यक्ती नियुक्त आहेत

अधिक माहितीसाठी:

[.http://pblabour.gov.in/pdf/acts_rules/payment_of_bonus_act_1965.pdf](http://pblabour.gov.in/pdf/acts_rules/payment_of_bonus_act_1965.pdf)

The Payment of Gratuity Act, 1972

उपदान प्रदान अधिनियम, 1972

This Act provides for the payment of gratuity to workers employed in every factory, shop & establishments or educational institution employing 10 or more persons on any day of the preceding 12 months. A shop or establishment to which the Act has become applicable shall continue to be governed by the Act even if the number of persons employed fall below 10 at any subsequent stage. All the employees irrespective of status or salary are entitled to the payment of gratuity on completion of 5 years of service. In case of death or disablement there is no minimum eligibility period.

For more information:

http://www.mahashramm.gov.in/maha/acts_download/Payment_of_Gratuity_Act_1972.pdf

हा अधिनियम प्रत्येक कारखाना, दुकान आणि प्रस्थापना किंवा शैक्षणिक संस्था ज्यामध्ये 12 महिन्यांमध्ये कोणत्याही दिवशी गेल्या 10 किंवा अधिक व्यक्ती नियुक्त आहेत अशा ठिकाणाच्या कामगारांना उपदान प्रदान करण्याची तरतूद करतो. एखादे दुकान किंवा प्रस्थापना ज्याला हा अधिनियम लागू झाला आहे त्यावर ह्या अधिनियमाचे बंधन लागू होणे चालू राहिल जरी नंतरच्या अवस्थेमध्ये रोजगारास असलेल्या व्यक्तींची संख्या 10 च्या खाली गेली तरी.

सेवेची 5 वर्षे पूर्ण झालेल्या सर्व कर्मचार्यांना त्यांचा दर्जा किंवा वेतन काहीही असले तरी उपदान प्रदानाचा हक्क आहे. मृत्यू झाल्यास किंवा अपंगत्व आल्यास कोणताही किमान पात्रता कालावधी नाही.

अधिक माहितीसाठी:

http://www.mahashramm.gov.in/maha/acts_download/Payment_of_Gratuity_Act_1972.pdf

The Payment of Wages Act, 1936

वेतन प्रदान अधिनियम, 1936

This Act has been enacted with the intention of ensuring timely payment of wages to the workers and for payment of wages without unauthorized deductions. The salary in factories/establishments employing less than 1000 workers is required to be paid by 7th of every month and in other cases by 10th day of every month. A worker, who either has not been paid wages in time or an unauthorized deduction has been made from his/her wages, can file a claim either directly or through a Trade Union or through an Inspector under this Act, before the Authority appointed under the Payment of Wages Act. The power for hearing and deciding claims under this Act has been vested with the Presiding Officers of a Labor Courts.

For more information:

http://pblabour.gov.in/pdf/acts_rules/payment_of_wages_act_1936.pdf

कामगारांना वेळेत वेतन मिळावे आणि अवैध कपातीशिवाय वेतन प्रदान व्हावे ह्याची खात्री करण्याच्या उद्देशाने हा अधिनियम अधिनियमित करण्यात आला. 1000 कामगारांपेक्षा कमी नियुक्ती असलेल्या कारखानाध्वस्त्यापनेतील पगार हा प्रत्येक महिन्याच्या 7 तारखेपूर्वी आणि इतर ठिकाणी प्रत्येक महिन्याच्या 10 तारखेच्या आत केला जायला हवा. एखाद्या कामगारास वेळेत वेतन मिळाले नसेल किंवा त्याच्या/ तिच्या वेतनातून अवैध कपात केली गेली असेल तर तो/ती ह्या अधिनियमाखाली नियुक्त अधिकार्याकडे व्यापार संघटनेकडे थेट किंवा निरिक्षकाद्वारे वेतन प्रदान अधिनियमाखाली दावा दाखल करू शकतो. ह्या अधिनियमाखाली सुनावणीचे आणि दावे ठरवण्याचे अधिकार कामगार न्यायालयाच्या अध्यक्षपदस्थ अधिकार्यास देण्यात आले आहेत.

अधिक माहितीसाठी:

http://pblabour.gov.in/pdf/acts_rules/payment_of_wages_act_1936.pdf

The Trade Unions Act, 1926

मजदूर संघ अधिनियम, 1926

The Act provides for registration of trade unions which include associations of employers. The Act also contains certain restrictions, protections and privileges to registered Trade Union. The Act provides that any 7 or more employees acting as an association may by complying with the provisions of this Act, apply for registration as a Trade Union under this Act. Recently the Act has been amended

हा अधिनियम मजदूर संघाच्या नोंदणीची तरतूद करतो ज्यामध्ये नियोक्त्याचा समावेश असेल. अधिनियमामध्ये नोंदणीकृत मजदूर संघाला ठराविक मर्यादा, संरक्षण आणि विशेष अधिकार सुध्दा प्रदान करण्यात आले आहेत. अधिनियमामध्ये अशी तरतूद आहे की ह्या अधिनियमातील तरतुदीची पूर्तता करून संघटनेमध्ये काम करणारे कोणतेही 7 किंवा अधिक कर्मचारी, ह्या अधिनियमाखाली मजदूर संघ म्हणून नोंदणीसाठी आवेदन करू शकतात. नुकतीच ह्या अधिनियमामध्ये सुधारणा करण्यात

and a proviso has been added to the section relating to the registration of trade unions which provides that no trade union of workmen shall be registered unless atleast 10% or 100 workmen whichever is less, engaged or employed in the establishment or industry with which it is connected are the members of such trade union on the date of filing the application for registration.

For more information:

<http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/Acts andRules/LawsRelatedtoIndustrialRelations/The %20Trade%20Unions%20Act,%201926.pdf>

आली आणि मजदूर संघांच्या नोंदणीशी संबंधीत कलमामध्ये तरतूद जोडण्यात आली आहे ज्यानुसार कामगारांच्या कोणत्याही मजदूर संघांची नोंदणी केली जाऊ नये जोपर्यंत प्रस्थापना किंवा उद्योगामध्ये गुंतलेले किंवा नियुक्त असलेले निदान 10% किंवा 100 कामगार, जे कमी असेल ते, ज्यासह तो मजदूर संघ संबंधीत आहे त्याचे नोंदणीसाठी आवेदन भरण्याच्या तारखेला सदस्य असतील.

अधिक माहितीसाठी:

<http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/Acts andRules/LawsRelatedtoIndustrialRelations/The %20Trade%20Unions%20Act,%201926.pdf>

The Workmen's Compensation Act, 1923

श्रमिक भरपाई अधिनियम, 1923

This Act provides workmen and/or their dependents financial relief in case of accidents arising out of and in the course of employment and causing either death or disablement of workmen. The Act applies to numerous as listed in Schedule II of the Act. Every employee, including those employed through a contractor, who is engaged for the purposes of an employer's business and who suffers an injury in any accident arising out of and in the course of his employment, shall be entitled for compensation under the Act.

For more information:

<http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/Acts andRules/SocietySecurity/TheWorkmenAct1923.pdf>

हा अधिनियम कामगार आणि किंवा त्यांच्यावर अवलंबून लोकांना रोजगारादरम्यान आणि त्यामुळे होणाऱ्या अपघातामुळे मृत्यू किंवा अपंगत्व येण्याच्या स्थितीमध्ये आर्थिक मदत पुरवतो. अधिनियमाच्या परिशिष्ट 2 मध्ये सूचीकृत असंख्य गोष्टींना हा अधिनियम लागू होतो. प्रत्येक कर्मचारी, ज्यांची कंत्राटदाराद्वारे नेमणूक झाली आहे त्यांच्यासह, ज्यांची नियुक्तीच्या व्यवसायाच्या उद्देशाने नियुक्ती करण्यात आली आहे आणि ज्याला रोजगारामुळे आणि रोजगारादरम्यान कोणत्याही अपघातामुळे इजा होत त्याला ह्या अधिनियमाखाली भरपाईचा अधिकार आहे.

अधिक माहितीसाठी:

<http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/Acts andRules/SocietySecurity/TheWorkmenAct1923.pdf>

Reference Web-links

संदर्भ वेब-लिंक्स

The complete text of the statutes referred to in this chapter may be downloaded from the web-links provided below. The details of some other web-links have also been provided for the convenience and understanding of the reader.

ह्या प्रकरणामध्ये संदर्भ दिलेल्या नियमांचा संपूर्ण मचकूर खाली दिलेल्या वेब-लिंक्सवरून डाउनलोड करता येऊ शकतो. काही इतर वेब-लिंक्सचे तपशील सुध्दा वाचकांच्या सोईसाठी आणि समजुतीसाठी पुरवलेले आहेत.

Statutes Pertaining to Wages & Benefits

वेतन आणि लाभाशी संबंधीत नियम

Particulars (विवरण)	Website link (वेबसाइट लिंक)
The Minimum Wages Act, 1948 किमान वेतन अधिनियम, 1948	http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/Act sandRules/LawsRelatedtoWages/The%20Minimum%20Wages%20Act%2C%201948.pdf
The Minimum Wages Rules, 1948 किमान वेतन नियम, 1948	http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/Act sandRules/LawsRelatedtoWages/The%20Minimum%20Wages%20_Central_%20Rules1950.pdf
The Payment of Wages Act, 1936 वेतन प्रदान अधिनियम, 1936	http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/Act sandRules/LawsRelatedtoWages/The%20Payment%20of%20Wages%20Act%2C%201936.pdf
The Payment of Wages Rules, 1937 वेतन प्रदान नियम, 1937	http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/Act sandRules/LawsRelatedtoWages/ThePaymentof WagesRules1937.pdf
The Payment of Bonus Act, 1965 बोनस प्रदान अधिनियम, 1965	http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/Act sandRules/LawsRelatedtoWages/ThePaymentof BonusAct1965.pdf
The Payment of Bonus Rules, 1975 बोनस प्रदान नियम, 1975	http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/Act sandRules/LawsRelatedtoWages/ThePaymentof BonusRules1975.pdf
The Payment of Gratuity Act, 1972 उपदान प्रदान अधिनियम, 1972	http://nekkanti.in/pdfs/Payment%20of%20Gratuity%20Act%201972.pdf
The Payment of Gratuity Central Rules, 1972 उपदान प्रदान केंद्रीय नियम, 1972	http://hrylabour.gov.in/docs/labourActpdfdocs/ Payment_of_Gratuity_Rules.pdf

Particulars (विवरण)	Website link (वेबसाइट लिंक)
The Employees' Compensation Act, 1923 कर्मचारी भरपाई अधिनियम, 1923	http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/ActsandRules/SocietySecurity/TheWorkmenAct1923.pdf
The Employees' State Insurance Act, 1948 कर्मचारी राज्य विमा अधिनियम, 1948	http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/ActsandRules/SocietySecurity/TheEmployeesAct1948.pdf
The Employees' Provident Fund & Miscellaneous Provisions Act, 1952 कर्मचारी भविष्यनिर्वाह निधी आणि किरकोळ तरतुदी अधिनियम, 1952	http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/ActsandRules/SocietySecurity/TheEmployeesAct1952.pdf
The Maternity Benefit Act, 1961 प्रसूती लाभ अधिनियम, 1961	http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/ActsandRules/EmpowermentofWomen/The%20Maternity%20Benefit%20Act%2C%201961.pdf
The Personal Injuries (Compensation Insurance) Act, 1963 वैयक्तिक इजा (भरपाई विमा) अधिनियम, 1963	http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/ActsandRules/Others/ThePersonalInjuries%28CompensationInsurance%29Act1963.pdf
The Personal Injuries (Emergency) Provisions Act, 1962 वैयक्तिक इजा (आणिबाणी) तरतुदी अधिनियम, 1962	http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/ActsandRules/Others/ThePersonalInjuries%28Emergency%29ProvisionsAct1962.pdf
Statutes Pertaining to Industrial Relations औद्योगिक संबंधांशी संबंधीत नियम	
The Trade Unions Act, 1926 मजदूर संघ अधिनियम, 1926	http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/ActsandRules/LawsRelatedtoIndustrialRelations/IThc%20Trade%20Unions%20Act%2C%201926.pdf
The Industrial Employment (Standing Orders) Act, 1946 औद्योगिक रोजगार (स्थायी आदेश) अधिनियम, 1946	http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/ActsandRules/LawsRelatedtoIndustrialRelations/Industrial%20Employment%20%28Standing%20Orders%29%20Act%2C%201946.pdf
The Industrial Employment (Standing Orders) Rules, 1946 औद्योगिक रोजगार (स्थायी आदेश) नियम, 1946	http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/ActsandRules/LawsRelatedtoIndustrialRelations/INDUSTRIAL%20EMPLOYMENT%20%28STANDING%20ORDERS%29%20CENTRAL%20RULES%2C1946.pdf

Particulars (विवरण)	Website link (वेबसाइट लिंक)
The Industrial Disputes Act, 1947 औद्योगिक विवाद अधिनियम, 1947	http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/Act sandRules/LawsRelatedtoIndustrialRelations/T HE%20INDUSTRIAL%20DISPUTES%20ACT% 2C%201947.pdf
The Industrial Disputes Central Rules, 1957 औद्योगिक विवाद केंद्रीय नियम, 1957	http://aasc.nic.in/acts%20and%20rules%20%28g oa%29/Industries%20&%20Commerce%20%20 Deptt/The%20Industrial%20Disputes%20%28Ce ntral%29%20Rules,%201957.pdf
The Plantation Labour Act, 1951 लागवड कामगार अधिनियम, 1951	http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/Act sandRules/Service_and_Employment/The%20Pl antation%20Labour%20Act%2C%201951.pdf
Statutes Pertaining to Employment and Training रोजगार आणि प्रशिक्षणाशी संबंधीत नियम	
The Apprentices Act, 1961 शिकाऊ उमेदवार अधिनियम, 1961	http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/Act sandRules/Employment%26Traning/TheAppre nticesAct1961.pdf
Statutes pertaining to Health, Safety and Environment आरोग्य, सुरक्षा आणि पर्यावरणाशी संबंधीत नियम	
The Factories Act, 1948 कारखाना अधिनियम, 1948	http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/Act sandRules/Service_and_Employment/The%20F actories%20Act%2C%201948.pdf
The Mines Act, 1952 खाण अधिनियम, 1952	http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/Act sandRules/Service_and_Employment/The%20M ines%20Act%2C%201952.pdf
The Dock Workers (Safety, Health & Welfare) Act, 1986 गोदी कामगार (सुरक्षा, आरोग्य आणि कल्याण) अधिनियम, 1986	http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/Act sandRules/Service_and_Employment/The%20D ock%20Workers%20%28Safety%2C%20Health% 20%26%20Welfare%29%20Act%2C%201986.pdf
The Air (Prevention and Control of Pollution) Act, 1981 हवा (प्रतिबंध आणि प्रदूषण नियंत्रण) अधिनियम, 1981	http://www.moef.nic.in/legis/air/air1.html
The Air (Prevention and Control of Pollution) Rules, 1982 हवा (प्रतिबंध आणि प्रदूषण नियंत्रण) नियम, 1982	http://www.moef.nic.in/legis/air/air2.html

Particulars (विवरण)	Website link (वेबसाइट लिंक)
The Water (Prevention and Control of Pollution) Act, 1974 जल (प्रतिबंध आणि प्रदूषण नियंत्रण) अधिनियम, 1974	http://www.moef.nic.in/legis/water/wat1.html
The Water (Prevention and Control of Pollution) Rules, 1975 जल (प्रतिबंध आणि प्रदूषण नियंत्रण) नियम, 1975	http://envfor.nic.in/legis/water/water2.html
The Environment (Protection) Act, 1986 पर्यावरण (संरक्षण) अधिनियम, 1986	http://envfor.nic.in/legis/env/env1.html
The Explosives Act, 1884 स्फोटक द्रव्य अधिनियम, 1884	http://peso.gov.in/pdf/explosive_%20act_1884.pdf
The Petroleum Act, 1934 खनिज तेल अधिनियम, 1934	http://aptel.gov.in/pdf/PETROLEUM%20ACT.pdf
The Indian Boilers Act, 1923 भारतीय बॉयलर्स अधिनियम, 1923	http://www.pbindustries.gov.in/downloads/The%20Indian%20%20Boilers%20Act%201923.pdf
The Indian Electricity Act, 1910 भारतीय विद्युत अधिनियम, 1910	http://www.cercind.gov.in/IEA1910.pdf
The Dangerous Machines (Regulations) Act, 1983 धोकादायक यंत्रसामग्री (नियमने) अधिनियम, 1983	http://agricoop.nic.in/machact1.htm
The Manufacture, Storage and Import of Hazardous Chemicals Rules, 1989 जोखिमदायक रसायनांचे उत्पादन, संग्रहण आणि आयात नियम, 1989	http://envfor.nic.in/legis/hsm/hsm2.html
The Energy Conservation Act, 2001 उर्जा बचत अधिनियम, 2001	http://powermin.nic.in/acts_notification/pdf/ecaact2001.pdf
Statutes Pertaining to Working Hours, Conditions of Services and Employment	
सेवा आणि रोजगाराशी संबंधित कामाचे तास, स्थितीशी संबंधित नियम	
The Factories Act, 1948 कारखाना अधिनियम, 1948	http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/Act sand Rules/Service_and_Employment/The%20Factories%20Act%2C%201948.pdf
The Contract Labour (Regulation and Abolition) Act, 1970 कंत्राटी कामगार (नियमने आणि रद्द करणे) अधिनियम, 1970	http://pblabour.gov.in/pdf/acts_rules/contract_labour_regulation_and_abolition_act_1970.pdf

Particulars (विवरण)	Website link (वेबसाइट लिंक)
The Contract Labour Regulation Rules, 1970 कंत्राटी कामगार नियमने नियम, 1970	http://www.jnport.gov.in/new_site/right2info/regulations/CONTRACT%20LABOUR%20ACT/contract%20labour%20act%20main%20page.htm
The Weekly Holidays Act, 1942 साप्ताहिक सुट्टया अधिनियम, 1942	http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/ActsandRules/Others/WEEKLY%20HOLIDAYS%20ACT%2C%201942.pdf
The National and Festival Holidays Act, 1963 राष्ट्रीय आणि सण सुट्टया अधिनियम, 1963	http://dpal.kar.nic.in/24%20of%201963%20%28F%29.pdf
The Bonded Labour System (Abolition) Act, 1976 वेतबिगार प्रणाली (रद्द करणे) अधिनियम, 1976	http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/ActsandRules/SectionoftheSociety/The%20Bonded%20Labour%20System%20%28Abolition%29%20Act%2C%201976.pdf
The Child Labour (Prohibition & Regulation) Act, 1986 बाल मजूर (प्रतिबंध आणि नियमने) अधिनियम, 1986	http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/ActsandRules/SectionoftheSociety/TheChildLabourProhibition%26RegulationAct1986.pdf
The Children (Pledging of Labour) Act, 1933 बालके (मजूर तारण ठेवणे) अधिनियम, 1933	http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/ActsandRules/SectionoftheSociety/The%20Children%20%28Pledging%20of%20Labour%29%20Act%2C%201933.pdf
The Equal Remuneration Act, 1976 समान वेतन अधिनियम, 1976	http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/ActsandRules/EmpowermentofWomen/The%20Equal%20Remuneration%20Act%2C%201976.pdf

Procedure for Obtaining a Factory License:

कारखाना अनुज्ञप्ती मिळवण्याची प्रक्रिया:

labourandemployment.gov.in/LC/factory/procedure.PDF

Procedure and Details for Obtaining Standing Orders:

स्थायी आदेश मिळवण्याची प्रक्रिया आणि तपशील:

<http://labour.nic.in/upload/uploadfiles/files/ActsandRules/LawsRelatedtoIndustrialRelations/Industrial%20Employment%20%28Standing%20Orders%29%20Act,%201946.pdf>

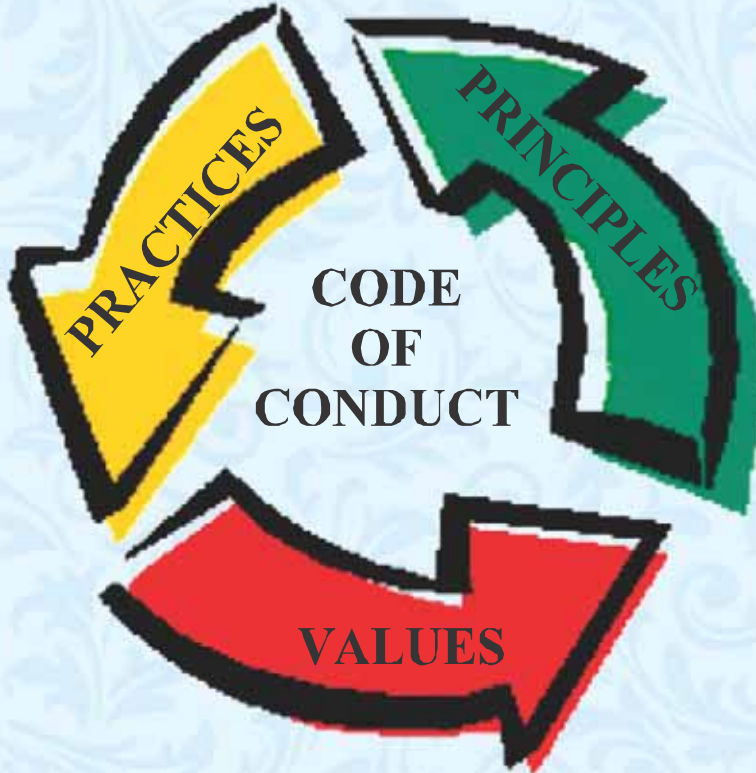

Chapter - II प्रकरण – 2

International Standard Codes of Conduct
मानक आचार संहिता

COMPLIANCE

A Code of Conduct is defined as a set of conventional principles and expectations that are considered binding on any person who is a member of a particular group. Codes of Conduct in the manufacturing industry came into being as a result of numerous requirements that arose out of the United Nations' conventions. These are the basic ethical practices on which a business owner is expected to carry out his business. The Codes of Conduct usually comprise of the following requirements:

आचार संहिता म्हणजे पारंपारिक तत्वे आणि अपेक्षा ज्या एखाद्या ठराविक समुहाची सदस्य असलेल्या कोणत्याही व्यक्तीवर बंधनकारक मानल्या जातात. युनायटेड नेशन्सच्या परिषदेतील असंख्य आवश्यकतांच्या परिणामी उत्पादन उद्योगातील आचार संहिता अस्तित्वात आली. ह्या मुलभूत नैतिक पध्दती आहेत ज्यानुसार व्यावसायिकांनी त्यांच्या व्यवसाय करणे अपेक्षित आहे. आचार संहितेमध्ये सहसा खालील आवश्यकतांचा समावेश होतो:

Labor and Human Rights मजूर आणि मानव अधिकार

The human rights of workers must be upheld, and they must be treated with dignity and respect as understood by any international community.

Antidiscrimination

There must not be any discrimination against any worker based on race, color, age, gender, sexual orientation, ethnicity, disability, religion, political affiliation, union membership, national origin, or marital status in hiring and employment practices such as applications for employment, promotions, rewards, access to training, job assignments, wages, benefits, discipline, and termination. In addition, workers/ potential workers must not be required to undergo medical tests that could be

कामगारांचे मानव अधिकार अबाधित राहिले पाहिजेत आणि कोणत्याही आंतरराष्ट्रीय समुदायाद्वारे समजले जाते त्यानुसार त्यांना आदर आणि सन्मानाने वागवले गेले पाहिजे.

अस्वीकृती रोधक

नेमणूक करण्यात आलेल्या आणि रोजगार पध्दतींमध्ये जसे की रोजगार, प्रसार, पुरस्कार, प्रशिक्षणामध्ये प्रवेश, नोकरीच्या ठिकाणी नेमून दिलेले काम, वेतन, लाभ, शिस्त आणि बडतर्फी ह्यांमधील प्रथा ह्यांनुसार कोणत्याही कामगाराची वंश, रंग, वय, लिंग, लैंगिक आवड, वांशिक, अपंगत्व, धर्म, राजकीय संलग्नीकरण, संघटना सदस्यत्व, राष्ट्रीय मूल किंवा वैवाहिक

स्थितीमुळे अस्वीकृती नसावी. ह्याशिवाय, कायदे आणि नियमनांनुसार आवश्यक असल्याशिवाय किंवा कामाच्या ठिकाणच्या सुरक्षेची अनुरूप असल्याशिवाय कोणत्याही

used in a discriminatory way except where required by applicable laws or regulations or prudent for workplace safety.

Fair Treatment

Business owners must commit to a workplace free of harassment. Workers must not be threatened with or be made subject to harsh or inhumane treatment, including but not limited to sexual harassment, sexual abuse, corporal punishment, mental coercion, physical coercion, verbal abuse, or unreasonable restrictions on entering or exiting company-provided facilities. Harassment and unlawful discrimination in the workplace must be prohibited.

कामगार / संभाव्य कामगारांना अशा वैद्यकीय चाचण्यांमधून जाण्याची आवश्यकता भासू नये ज्या सापत्न भावाने वापरल्या जाऊ शकतात.

न्याय्य वागणूक

व्यवसाय मालकांनी छळवणूक मुक्त कामाच्या ठिकाणासाठी वचनबद्ध राहायला हवे. कामगारांना धमकावले जाऊ नये किंवा कठोर किंवा अमानवी वागणूक दिली जाऊ नये, लैंगिक छळ, लैंगिक अवमानकारक वागणूक, शारीरिक छळवणूक, मानसिक दडपशाही, शारीरिक दडपशाही, तोंडी अपमान करू नये किंवा कंपनीने पुरवलेल्या सुविधांमध्ये प्रवेश करणे किंवा बाहेर पडणे ह्यावर अवाजवी मर्यादा घालू नयेत. कामाच्या ठिकाणी छळवणूक आणि बेकायदेशीर पक्षपातास प्रतिबंध केला जावा.

Prevention of Involuntary Labor and Human Trafficking

Business owners must not traffic in persons or use any form of slave, forced, bonded, indentured, or prison labor. This includes the transportation, harboring, recruitment, transfer, or receipt of persons by means of threat, force, coercion, abduction, fraud, or payments to any person having control over another person for the purpose of exploitation. All work must be voluntary and workers must be free to leave work or terminate their employment by providing reasonable notice. Workers must not be required to surrender any government-issued

अनैच्छिक मजूरीला आणि माणसांच्या वाहतुकीस प्रतिबंध

व्यवसाय मालकांनी व्यक्तींची वाहतूक करू नये किंवा कोणत्याही स्वरूपातील गुलाम, वेठ बिगार, करारबद्ध कामगार, करारनाम्यातील किंवा तुरुंगातील मजूर ह्यांचा वापर करू नये. ह्यामध्ये परिवहन, आसरा देणे, नेमणूक, हस्तांतरण किंवा धमकावणी, बळ, बळजबरी, अपहरण, फसवेगिरी किंवा एक व्यक्तीवर नियंत्रण असलेल्या दुसऱ्या व्यक्तीला पिळवणूकीच्या उद्देशाने पैसे देणे ह्या मार्गाने व्यक्ती प्राप्त करणे ह्याचा समावेश होतो. सर्व काम स्वेच्छेने केले जावे आणि वाजवी सूचना देऊन कामगार काम सोडण्यास किंवा रोजगार रद्द करण्यास मुक्त असावा. कामगाराने रोजगाराची अट म्हणून शासनाने जारी केलेली कोणतीही ओळख, पारपत्र किंवा कामाचा परवाना

identification, passports, or work permits as a condition of employment. It must be ensured that third-party agencies providing workers are compliant with the provisions of the applicable laws. The contracts for both direct and contract workers must clearly convey the conditions of employment in a language understood by the worker.

Prevention of Underage Labor

Child labor is strictly prohibited. No business owner shall employ children. The minimum age for employment or work shall be 15 years of age. This Code does not prohibit participation in legitimate workplace apprenticeship programs that are consistent with ILO standards.

प्रमाणभूत वयापेक्षा कमी वयाच्या मजुरांना प्रतिबंध

बाल मजुरांना कडक प्रतिबंध आहे. कोणत्याही व्यवसाय मालकाने बालकांना नोकरीवर ठेवू नये. रोजगार किंवा कामासाठीचे किमान वय 15 वर्षे असावे. ही संहिता आयएलओ मानकांची पूर्तता करणाऱ्या कामाच्या कायदेशीर ठिकाणी शिकाऊ उमेदवारी कार्यक्रमांमध्ये सहभागी होण्यास प्रतिबंध करत नाही.

Juvenile Worker Protection

Workers who are above the legal minimum age for employment but are yet to attain adulthood may be employed, on the condition that the health, safety and morals of such young persons concerned are fully protected and that such young persons have received adequate specific instruction or vocational training in the relevant branch of activity.

अल्पवयीन कामगार संरक्षण

जे कामगार रोजगारासाठीच्या किमान कायदेशीर वयापेक्षा जास्त आहेत परंतु अजून प्रौढ गणले जात नाहीत त्यांना नोकरीवर ठेवता येईल, ह्या अटीवर की अशा संबंधीत व्यक्तीच्या आरोग्य, सुरक्षा आणि नैतिकतेचे पूर्णपणे रक्षण केले जाईल आणि अशा लहान व्यक्तीला कामाच्या संबंधीत शाखेबाबत पुरेशा सूचना किंवा विशिष्ट व्यावसायिक प्रशिक्षण दिले गेले आहे.

Working Hours

Except in emergency or unusual situations, a work week shall be restricted to 60 hours, including overtime, and workers must be provided with at

कामाचे तास

आणीबाणी किंवा असामान्य परिस्थितीशिवाय, कामाचा आठवडा अतिकालासह 60 तासांसाठी मर्यादित असावा आणि प्रत्येक सात दिवसांमध्ये कामगारांना निदान एक दिवस आरामाचा

least one day of rest once every seven days. All overtime shall be voluntary. Under no circumstances shall work weeks exceed the maximum permitted limit prescribed under the applicable laws.

दिला जायला हवा. सर्व अतिकाल स्वेच्छक असावेत. कोणत्याही परिस्थितीमध्ये कामाचे तास हे लागू होणाऱ्या कायद्यांखाली नमूद केलेल्या कमाल मर्यादेवाहेर जाऊ नयेत.

Wages and Benefits

All workers must be paid at least the minimum wage prescribed by the applicable laws and be provided with all legally mandated benefits. In addition to their compensation for regular hours of work, workers shall be compensated for overtime hours at such premium rates as may be prescribed by the applicable laws. There must not be any deductions from wages as a disciplinary measure. All workers must be provided with leaves and holidays consistent with the applicable laws. All workers must be paid in a timely manner and should be clearly aware of the basis on they are being paid.

वेतन आणि लाभ

सर्व कामगारांना लागू होणारे कायद्यांनी ठरवून दिल्यानुसार किमान मजुरी मिळायलाच हवी आणि कायद्याने अनिवार्य असलेले सर्व लाभ देऊ केले गेले पाहिजेत. त्यांच्या नियमित कामाच्या तासांच्या भरपाई शिवाय, कामगारांना लागू होणाऱ्या कायद्यांनुसार अतिकाल तासांसाठी चढ्या दराने भरपाई दिली जावी. शिस्तीचा उपाय म्हणून कोणत्याही प्रकारची वेतन कपात केली जाऊ नये. सर्व कामगारांना लागू होणाऱ्या कायद्यांनुसार रजा आणि सुट्ट्या देऊ केल्या गेल्या पाहिजेत. सर्व कामगारांना वेळेत वेतन दिले जावे आणि त्यांना कोणत्या आधारावर वेतन दिले जात आहे त्याबाबत माहिती असावी.

Freedom of Association

Business owners must respect the right of workers to associate freely with, form, and join workers' organizations of their own choosing, seek representation, and bargain

संघटना स्वातंत्र्य

व्यवसाय मालकांनी लागू होणाऱ्या कायदे आणि नियमनांनुसार कामगारांच्या मुक्तपणे परस्परांसह संघटित होण्याच्या, कामगार संघटना तयार करण्याच्या आणि स्वतःच्या

collectively, as permitted by and in accordance with applicable laws and regulations. There must not be any discrimination with respect to employment based on union membership and employment must not be subject to the condition that the worker relinquish union membership or agree not to join a union.

निवडीनुसार त्यामध्ये सहभागी होण्याच्या, प्रतिनिधित्व मिळवण्याचा प्रयत्न करण्याच्या आणि सामूहिक सौदा करण्याच्या अधिकाराचा मान राखला पाहिजे. रोजगार सदस्यत्वाच्या आधारावर रोजगारामध्ये कोणतीही अस्वीकृती नसावी आणि कामगाराने संघटना सदस्यत्व सोडवे किंवा संघटनेमध्ये सहभागी न होण्याचे मान्य करावे ह्या अटीच्या रोजगार आधीन नसावा.

Health and Safety आरोग्य आणि सुरक्षा

Attention to health and safety is not just about being socially responsible. It also makes good business sense and should be regarded just as important as the achievement of any other key business objective. Integrating sound health and safety management practices into all aspects of business is essential to maintain high morale and improved productivity.

आरोग्य आणि सुरक्षेकडे लक्ष देणे ही केवळ सामाजिक जबाबदारीच नाही तर त्यामुळे व्यवसायही चांगला होतो आणि व्यवसायातील इतर कोणतेही प्रमुख उद्दिष्ट्ये गाठण्याइतकीच ही बाब महत्वाची असायला हवी. उच्च नितिमत्ता आणि सुधारित उत्पादकता राखण्यासाठी व्यवसायाच्या सर्व घटकांमध्ये चांगले आरोग्य आणि सुरक्षा व्यवस्थापन पध्दतींचा समावेश करणे अत्यावश्यक आहे.

Occupational Injury Prevention

Physical hazards must be eliminated wherever possible. Where physical hazards cannot be eliminated, appropriate engineering controls such as physical guards, interlocks, and barriers must be provided. Where appropriate engineering controls are not possible, appropriate administrative controls such as safe work procedures must be established. In all cases, workers must be provided with appropriate personal protective equipment. Workers must not be disciplined for raising safety

व्यवसायजन्य इजा प्रतिबंध

जिथे शक्य असेल तिथे शारीरिक जोखमी काढून टाकण्याचा प्रयत्न केला पाहिजे. जिथे शारीरिक जोखमी काढून टाकता येणे शक्य नसेल तिथे योग्य अभियांत्रिकी नियंत्रणे जसे की शारीरिक गार्ड्स, इंटरलॉक्स आणि अडथळे पुरवले गेले पाहिजेत. जिथे योग्य अभियांत्रिकी नियंत्रणे शक्य नसतील तिथे योग्य नियंत्रणे जसे की कामाची सुरक्षित प्रक्रिया प्रस्थापित केली जायला हवी. सर्व ठिकाणी, कामगारांना योग्य व्यक्तीगत संरक्षण साधने पुरवली गेली पाहिजेत. कामगार सुरक्षेबाबत चिंता व्यक्त केल्यामुळे कामगारांना शिक्षा केली जाऊ नये आणि त्यांची

concerns and shall have the right to refuse unsafe working conditions without fear of reprisal until their concerns have been addressed.

चिंतेची दखल घेतली जाईपर्यंत असुरक्षित कामाची स्थिती बळतर्फीच्या भितीशिवाय त्यांना व्यक्त करता आली पाहिजे.

Prevention of Chemical Exposure

Business owners must identify, evaluate, and control worker exposure to hazardous chemical, biological, and physical agents. Chemical hazards must be eliminated wherever possible. Where chemical hazards cannot be eliminated, appropriate administrative controls such as safe work procedures must be established. The concerned workers must be provided with appropriate personal protective equipment.

रासायनिक स्फोटस प्रतिबंध

व्यवसाय मालकांनी जोखीमदायक रासायनिक, जैविक आणि भौतिक घटक ओळखावेत, त्यांचे मूल्यमापन करावे आणि कामगार त्यांना उघड होणार नाहीत ह्याची खात्री करावी. जिथे शक्य असेल तिथे रासायनिक जोखमी काढून टाकल्या जाव्यात. जिथे रासायनिक जोखमी काढून टाकणे शक्य नसेल तिथे, योग्य प्रशासकीय नियंत्रणे जसे की कामाची सुरक्षित प्रक्रिया प्रस्थापित केली जायला हवी. संबंधीत कामगारांना योग्य व्यक्तीगत संरक्षण साधने पुरवली गेली पाहिजेत.

Emergency Prevention, Preparedness, and Response

Business owners are expected to anticipate, identify, and assess emergency situations and minimize their impact by implementing emergency plans and response procedures, including but not limited to emergency reporting, worker notification and evacuation procedures, worker training and drills, appropriate first-aid supplies, appropriate fire detection and suppression equipment, adequate exit facilities, and recovery plans.

आणीबाणी प्रतिबंध, तयारी आणि प्रतिसाद

व्यवसाय मालकांनी आणीबाणीचे प्रसंग गृहीत धरणे, ओळखणे आणि त्यांचे मूल्यांकन करणे अपेक्षित आहे. तसेच आणीबाणी कळवणे, कामगारांना सूचना आणि जागरिकामी करण्याची प्रक्रिया, कामगार प्रशिक्षण आणि कवायत, योग्य प्रथमोपचार पुरवठा, योग्य आग शोध आणि शमन साधने, बाहेर पडण्याच्या मार्गाच्या पुरेशा सुविधा आणि नुकसान भरपाई योजना ह्यांसह परंतु ह्यांपुरत्या मर्यादीत नसलेल्या विविध आणीबाणी योजना आणि प्रतिसाद प्रक्रियांची योजना अंमलात आणून त्यांचे परिणाम किमान करायला हवेत.

Occupational Safety Procedures and Systems

Business owners must establish procedures and systems to manage, track, and report occupational injury and illness. Such procedures and systems should encourage worker reporting, classifying and recording injury and illness cases, followed by investigating cases and implementing corrective actions to eliminate their causes, provide necessary medical treatment, and facilitate the workers' return to work.

व्यवसायजन्य सुरक्षा प्रक्रिया आणि प्रणाली

व्यवसाय मालकांनी व्यवसायजन्य इजा आणि आजारपणांचे व्यवस्थापन ठेवण्यासाठी, मागोवा घेण्यासाठी आणि ते कळवण्यासाठी प्रक्रिया आणि प्रणाली प्रस्थापित केली पाहिजे. अशा प्रक्रिया आणि प्रणालींमुळे कामगारांना इजा आणि आजारपणाची प्रकरणे कळवण्यास, त्यांचे वर्गीकरण करण्यास आणि नोंदवण्यास प्रोत्साहन मिळाले पाहिजे. ज्यानंतर त्या प्रकरणांचा तपास केला जावा आणि त्यांची कारणे काढून टाकण्यासाठी सुधारणा करणाऱ्या कृती केल्या जाव्या, आवश्यक वैद्यकीय उपचार पुरवले जावेत आणि कामगारांना कामावर परत येणे सुलभ केले जावे.

Ergonomics

Business owners must identify, evaluate, and control worker exposure to physically demanding tasks, including manual material handling, heavy lifting, prolonged standing, and highly repetitive or forceful assembly tasks.

श्रमिक कार्यक्षमता अभ्यास

सामान हाताळणे, जड वस्तू उचलणे, दीर्घकाळ उभे राहणे आणि खूप जास्त पुनरावृत्तीची किंवा जोर लावून जोडणी करावी लागणारी कार्ये ह्यांसह शारीरिक ताकदीचा वापर करावा लागणारी कामे कामगारांनी किती करावी लागतात ते व्यवसाय मालकांनी ओळखावे, त्यांचे मूल्यमापन करावे आणि ती नियंत्रित करावी.

Awareness and Education of Health & Safety Procedures & Standards

In order to foster a safe work environment, Business owners shall provide workers with appropriate workplace health and safety information and training, including but not limited to written health and safety information and warnings, in the primary language of the workers.

जागरूकता आणि आरोग्य आणि सुरक्षा प्रक्रिया आणि मानकांचे शिक्षण

कामाचे सुरक्षित वातावरण निर्माण करण्यासाठी, व्यवसाय मालकांनी कामगारांच्या प्राथमिक भाषेमध्ये लेखी आरोग्य आणि सुरक्षा माहिती आणि चेतावण्यांसह, परंतु ह्यास मर्यादित नव्हे, कामगारांना कामाची योग्य जागा, आरोग्य आणि सुरक्षा माहिती आणि प्रशिक्षण पुरवले पाहिजे.

Worker Health and Safety Committees

Workers must be encouraged to create and participate in worker health and safety committees to enhance ongoing health and safety education and to encourage worker input regarding health and safety issues in the workplace.

कामगार आरोग्य आणि सुरक्षा समित्या

सरात चालणारे आरोग्य आणि सुरक्षा शिक्षण वृद्धिंगत करण्यासाठी आणि कामाच्या ठिकाणी आरोग्य आणि सुरक्षेच्या समस्यांबाबत कामगारांनी आपले विचार मांडावेत ह्यासाठी कामगार आरोग्य आणि सुरक्षा समित्या निर्माण करण्यास आणि त्यांमध्ये सहभागी होण्यास कामगारांना प्रोत्साहन दिले जायला हवे

Environmental Impact पर्यावरणीय परिणाम

Sustainability is the key to preventing or reducing the effect of environmental issues. There is now clear scientific evidence that humanity is living unsustainably, and that an unprecedented collective effort is needed to return human use of natural resources to within sustainable limits. With proper environmental management, there are various ways by which environmental impact could be minimized and significant savings be created. Using sustainable resources and employing proper recycling and waste reduction measures can not only have a positive effect on the environment, but can also improve profitability as well as reputation with customers.

पर्यावरणीय समस्यांच्या प्रभावांना प्रतिबंध करण्याची आणि ते कमी करण्याची टिकाऊपणा ही गुरुकिल्ली आहे. आज माणूस नाशवंत प्रकारे जगत आहे ह्याबाबत स्पष्ट शास्त्रीय पुरावे आहेत आणि टिकाऊ मर्यादांमध्ये मानवाने नैसर्गिक स्रोतांचा वापर करावा ह्यासाठी पूर्वी कधीही घेतले नसतील असे एकत्रित प्रयत्न करण्याची आवश्यकता आहे. योग्य पर्यावरणीय व्यवस्थापनासह, पर्यावरणीय परिणाम किमान करता येतील आणि ठळक बचत करता येईल असे अनेक मार्ग आहेत. टिकाऊ स्रोतांचा वापर आणि वस्तुंचा योग्य प्रकारे पुर्नवापर आणि कचरा कमी करण्यासाठीच्या उपाययोजना ह्यामुळे केवळ पर्यावरणावर सकारात्मक परिणाम होत नाहीत तर नफा आणि ग्राहकांमधील नावलौकिक सुध्दा वाढतो.

Hazardous Substance Management and Restrictions

Business must comply with the applicable laws and regulations prohibiting or restricting the use or handling of specific substances. To ensure safe handling, movement, storage, recycling, reuse, and disposal,

जोखीमदायक घटक व्यवस्थापन आणि बंधने

ठराविक घटकांचा वापर किंवा हाताळणीस प्रतिबंध करण्यासाठी लागू होणारे कायदे आणि नियमने ह्यांचा व्यवसायामध्ये पालन केले जायला हवे. सुरक्षित हाताळणी, हालचाल, संग्रहण, पुर्नवापर आणि विघटन ह्याची खात्री करण्यासाठी त्यांनी असे घटक ओळखले आणि व्यवस्थापित केले पाहिजेत

they shall identify and manage substances that pose a hazard if released to the environment and comply with applicable labeling laws and regulations for recycling and disposal.

Solid Waste Management

Business owners must manage and dispose of non-hazardous solid waste generated from operations in accordance with the procedures prescribed under the applicable laws and regulations.

घन कचरा व्यवस्थापन

व्यवसाय मालकांनी चालनातून निर्माण होणाऱ्या जोखीमदायक नसलेल्या घन कचऱ्याचे व्यवस्थापन आणि विघटन हे लागू होणारे कायदे आणि नियमनांमध्ये विषद केलेल्या प्रक्रियेनुसार करायला हवे.

Wastewater and Storm

Water Management

Business owners must monitor, control, and treat wastewater generated from operations before discharge as required by applicable laws and regulations. They shall take appropriate precautions to prevent contamination of storm water runoff from their facilities.

सांडपाणी आणि पर्जन्य जल व्यवस्थापन

व्यवसाय मालकांनी चालनामधून निर्माण झालेल्या सांडपाण्यावर ते बाहेर सोडण्यापूर्वी लागू होणारे कायदे आणि नियमने ह्यांनुसार देखरेख करावी, नियंत्रण ठेवावे आणि त्यावर योग्य प्रक्रिया करावी. त्यांच्या सुविधेमधून बाहेर वाहणाऱ्या पाण्यामुळे प्रदूषण होण्यास प्रतिबंध करण्यासाठी त्यांनी योग्य ती खबरदारी घ्यावी.

Air Emissions Management

Business owners shall characterize, monitor, control, and treat air emissions of volatile organic chemicals, aerosols, corrosives, particulates, ozone-depleting chemicals, and combustion by-products generated from operations, as required by applicable laws and regulations, before discharge

वायु उत्सर्जन व्यवस्थापन

व्यवसाय मालकांनी चटकन उडून जाणारी जैविक रसायने, एरोसोल, गंज चढणारे पदार्थ, चंतजपबनसंजमे, ओझोन कमी करणारी रसायने आणि चालनामधून निर्माण होणारे ज्वलनशील घटक हे बाहेर टाकण्यापूर्वी लागू होणारे कायदे आणि नियमनांनुसार त्यांच्यावर देखरेख करावी, नियंत्रण ठेवावे आणि प्रक्रिया करावी.

SUGGESTED CHECKLISTS
सुचवलेली तपास सूची

Provided below are certain checklists that would educate, guide, create awareness and assist in monitoring the implementation of the requisite standards as prescribed under the aforesaid Codes of Conduct.

पूर्वोक्त आचार संहितेखाली लिहून दिलेल्या आवश्यक मानकांच्या अंमलबजावणीवर देखरेख करण्यास मदत करण्यासाठी आणि त्याबाबत शिक्षित करणे, मार्गदर्शन देणे आणि जागरुकता निर्माण करणे ह्यासाठी खाली काही तपास सूची दिलेल्या आहेत.

SUGGESTED CHECKLIST ON HEALTH AND SAFETY

आरोग्य आणि सुरक्षेबाबत सुचवलेल्या तपास सूची

Section I: Fire Safety - (a) Equipment

विभाग 1 : आग सुरक्षा – (अ) साधने

- 1 Factory must have the necessary equipment and facilities for extinguishing fire
आग विझवण्यासाठी कारखान्यामध्ये आवश्यक साधने आणि सुविधा असायलाच हव्या
- 2 Factory must inspect necessary equipment and facilities for extinguishing fire on a regular basis
आग विझवण्यासाठीची आवश्यक साधने आणि सुविधांची कारखान्याने नियमित तपासणी करायलाच हवी.
- 3 Fire Extinguishers must match the potential fire hazard
आग विझवण्यासाठीची साधने संभाव्य आगीच्या जोखमीस अनुरूप असावीत
- 4 Fire Extinguishers must be located within 75 ft of every worker
प्रत्येक कामगारापासून 75 फूट अंतरावर आग विझवण्यासाठीची साधने स्थित असायला हवीत
- 5 Fire Extinguishers must have maintenance tags attached to them and indicate the date they were last checked and serviced
आग विझवण्यासाठीच्या साधनांना व्यवस्थापना बाबतचे टॅग जोडलेले असायला हवेत आणि त्यांना शेवटचे कधी तपासले गेले आणि देखभाल केली गेली त्याच्या तारखा नमूद केलेल्या असाव्या
- 6 Battery-operated emergency lights must be placed in useful locations in order must light aisles, halls, and stairways along evacuation routes
बॅटरीवर चालणारे आपत्कालीन दिवे योग्य ठिकाणी अशा प्रकारे ठेवलेले असावेत की ज्यामुळे सुटकेच्या मार्गाकडे जाणाऱ्या रांगांमधील मोकळ्या जागा, हॉल्स आणि जिने प्रकाशमान राहतील
- 7 Factory must install a separate fire-alarm that may be heard throughout the factory and has a back up battery or an uninterruptible power supply
कारखान्याने एक स्वतंत्र आगीचा- अलार्म प्रस्थापित करायला हवा जो संपूर्ण कारखान्यामध्ये ऐकू येईल आणि ज्याला बॅक अप बॅटरी किंवा अखंड वीजपुरवठा आहे
- 8 Factory must install a visible fire-alarm in work areas where workers are required must wear hearing protection
ज्याठिकाणी कामाच्या ठिकाणी कामगारांना डोक्याच्या संरक्षणासाठी साधने वापरावी लागतात तिथे कारखान्याने एक राहज दिसणारा आगीचा- अलार्म प्रस्थापित करायला हवा
- 9 Factory must post "Danger," "Warning," and "No Smoking" signs where needed
कारखान्यामध्ये "धोका," "चेतावनी," आणि "धूम्रपानास बंदी" अशा पाट्या आवश्यकतेनुसार लावायला हव्या

Section I: Fire Safety - (b) Training and Records

विभाग 1 : आग सुरक्षा – (ब) प्रशिक्षण आणि नोंदी

10	Factory must train workers on all shifts on using the Fire Extinguishing equipment कारखान्याने सर्व पाळ्यांमधील कामगारांना आग विझवण्यासाठीची साधने वापरण्याबाबत प्रशिक्षण द्यायला हवे
11	Factory must hold emergency evacuation drills often enough that workers know the drill procedure and consider it routine कामगारांना आणीबाणी सुटका कवायतीची प्रक्रिया समजेल आणि त्याला ते दैनंदिन मानतील अशा प्रकारे कारखान्याने त्याची वरचेवर योजना करायला हवी
12	Factory must Keep records of emergency evacuation drills. These records should include details about the drill (e.g., the time the last person exited the building, an accounting of all workers, any issues noticed during evacuation, plans must correct such issues) आणीबाणी सुटका कवायतीच्या कारखान्याने नोंदी ठेवायला हव्या. ह्या नोंदीमध्ये कवायतीबाबत तपशीलाचा समावेश असावा (अर्थात, शेवटची व्यक्ती इमारतीतून कधी बाहेर पडली ती वेळ, सर्व कामगारांचा तपशील, सुटकेदरम्यान नजरेस आलेल्या कोणत्याही समस्या, अशा समस्या योजनेमध्ये दुरुस्त केले जायला हवेत)

Section I: Fire Safety - (c) Aisles, Exits and Evacuation Plan

विभाग 1: आग सुरक्षा – (सी) रांगांमधील मोकळ्या जागा, बाहेर पडण्याचे मार्ग आणि सुटका योजना

13	Emergency exits must be unlocked during working hours so workers may exit during emergencies आणीबाणीच्या वेळी बाहेर पडण्याचे मार्ग कामाच्या वेळेमध्ये खुले ठेवायला हवेत ज्यायोगे आणीबाणीच्या प्रसंगी कामगार तिथून बाहेर पडू शकतील
14	Factory must have enough exits must safely serve the number of workers and the height and type of building or structure कारखान्यामध्ये पुरेसे बाहेर पडण्याचे मार्ग असावेत जे कामगारांची संख्या आणि इमारतीची उंची किंवा रचना आणि प्रकार ह्यांच्यासाठी योग्य असतील
15	Aisles and exits must be kept clear and unblocked at all times रांगांमधील मोकळ्या जागा आणि बाहेर पडण्याचे मार्ग हे कायम उघडे आणि मोकळे ठेवले जावेत
16	All Exit doors must open outward (in the direction of the way out of the building). They must require no special operation बाहेर पडण्याच्या मार्गांचे सर्व दरवाजे बाहेर उघडणारे असावेत (इमारतीच्या बाहेर जाणाऱ्या मार्गांच्या दिशेने). त्यांच्यासाठी विशेष चालनांची गरज पडू नये

17	Exit doors must be at least 81 cm (32") wide बाहेर पडण्याचे दरवाजे निदान 81 सेमी (36 इंच) रुंद असायला हवेत
18	Exit routes must be at least 91 cm (36 in) wide बाहेर पडण्याचे मार्ग निदान 91 सेमी (36इंच) रुंद असायला हवेत
19	Aisles must be at least 91 cm (36 in) wide रांगांमधील मोकळ्या जागा निदान 91 सेमी (36 इंच) रुंद असायला हव्या
20	All signs and markings must be in a language(s) that can be understood by all workers. Lettering must be at least 15 cm (6 in) high, brightly colored, contrasting with surrounding surfaces, illuminated to make them more visible सर्व पाट्या आणि खुणा अशा भाषेमध्ये असायला हव्या जी सर्व कामगारांना समजेल. अक्षरे दिसून येण्यासाठी निदान 15 सेमी (6 इ) उंच, उळक रंगांमध्ये, पार्श्वमूमीच्या विरुद्ध रंगांमध्ये, प्रकाशित असावीत
21	Any door, aisle, or stairway that is NOT an exit or does NOT lead to an exit and may be mistaken for an exit shall be posted with a sign that reads "NO EXIT." कोणतेही दार, रांगांमधील मोकळ्या जागा किंवा जिने जे बाहेर पडण्याचा मार्ग नाहीत किंवा बाहेर पडण्याच्या मार्गाकडे जात नाहीत आणि जे बाहेर पडण्याचे मार्ग समजले जाऊ शकतात त्यांवर "बाहेर पडण्याचा मार्ग नाही" अशी उळक पाटी असावी.
22	An assembly area must be assigned outside the factory so that evacuated workers can be accounted for in an emergency असेंब्लीचा भाग कारखान्याच्या बाहेर ठरवून दिला जावा ज्यामुळे सुटका केलेल्या कामगारांना आणीबाणी दरम्यान जमा होता येईल
23	Factory must have an emergency evacuation plan, and evacuation routes must be posted in each work area कारखान्याची स्वतःची अशी आणीबाणी सुटका योजना असावी आणि कामाच्या प्रत्येक भागामध्ये सुटकेचे मार्ग लावून ठेवलेले असावेत

Section II: First Aid - (a) First-Aid Boxes

विभाग 2: प्रथमोपचार – (अ) प्रथमोपचार पेट्या

24	Factory must provide at least one first-aid kit per 100 workers कारखान्याने दर 100 कामगारांना निदान एक ह्याप्रमाणे प्रथमोपचार संच उपलब्ध करून द्यायला हवेत
25	First-aid kits must be fully stocked with the appropriate items प्रथमोपचार संच सर्व योग्य घटकांनी सुसज्ज असायला हवेत

Section II: First Aid - (b) Training, Records and Procedures

विभाग 2: प्रथमोपचार— (ब) प्रशिक्षण, नोंदी आणि प्रक्रिया

- 26 Factory must have written procedures to treat workers needing first aid
प्रथमोपचाराची गरज भासणाऱ्या कामगारावर उपचार करण्यासाठी कारखान्यामध्ये लेखी प्रक्रिया असायला हवी
- 27 For all factories with fewer than 500 workers, at least 1% of the workforce must be trained in first aid
500 कामगारांहून कमी कामगार असलेल्या सर्व कारखान्यांमध्ये, कामगार संख्येच्या निदान 1% लोकांना प्रथमोपचाराचे प्रशिक्षण दिले जायला हवे
- 28 First-aid training should be documented. Certificates should be given to workers who successfully complete the first aid course
प्रथमोपचार प्रशिक्षणाचे दस्तावेजीकरण केले जावे. ज्या कामगारांनी यशस्वीपणे प्रथमोपचाराचा अभ्यासक्रम पूर्ण केला त्यांना प्रशस्तीपत्रक दिले जायला हवे
- 29 Factory must maintain up-to-date written records of injuries, including minor injuries. These records must include a description of circumstances, injuries and treatment
कारखान्याने सौम्य इजांसह, इजांच्या अद्ययावत लेखी नोंदी राखल्या पाहिजे. ह्या नोंदींमध्ये घटनेचे वर्णन, इजा आणि उपचार ह्यांचे विवरण समाविष्ट असायला हवे

Section III: Electrical Safety and Training

विभाग 3: विद्युत सुरक्षा आणि प्रशिक्षण

- 30 All electrical wires must be properly insulated
सर्व विद्युत वायर्स योग्य प्रकारे विद्युतरोधक केलेल्या असायला हव्या
- 31 All electrical junction boxes must be covered
सर्व विद्युत जंक्शन पेट्या आच्छादित असायला हव्या
- 32 Ground Fault Circuit Interrupter (GFCI) is used in areas where moisture is present or humidity is high
ज्या ठिकाणी आर्द्रता किंवा दमटपणा जास्त असतो अशा ठिकाणी ग्राउंड फॉल्ट सर्किट इंटरप्टर (GFCI) वापरले जाते
- 33 All electrical connectors must be in good condition
सर्व विद्युत जोडण्या चांगल्या अवस्थेमध्ये असायला हव्या
- 34 All electrical equipment must be properly grounded
सर्व विद्युत साधने योग्य प्रकारे जमिनीमध्ये रोपण केलेली असायला हवी

35	All electrical panels must be properly labeled सर्व विद्युत पॅनेल्सना योग्य प्रकारे लेबल्स लावलेली असावी
36	Electrical panels should always be closed and locked. Keys for electrical panels should be kept in a centralized area and made available only to authorized personnel विद्युत पॅनेल्स नेहमी आच्छादित आणि तालाबंद असावेत. विद्युत पॅनेल्सच्या किल्ल्या केंद्रिय ठिकाणी ठेवल्या जाव्या आणि केवळ मान्यताप्राप्त कर्मचार्यासच उपलब्ध व्हाव्या
37	Provide maintenance workers with electrical safety training at regular intervals कामगारांना नियमित मध्यंतरांनी विद्युत सुरक्षा प्रशिक्षण पुरवावे

Section IV: Machine Guarding and Training

विभाग 4: यंत्रसामग्रीची देखरेख आणि प्रशिक्षण

38	All machinery with exposed, moving, mechanical parts must be equipped with safety devices. For these parts, all required protective guards must be in place उघड्या, हलत्या, यांत्रिक भागांसह असलेली सर्व यंत्रसामग्री सुरक्षा उपकरणांसह सुसज्ज असायला हवी. ह्या भागांसाठी, सर्व आवश्यक संरक्षक गार्ड्स जागेवर असावे
39	Factory must assess the hazards of new and existing equipment to determine whether existing guards are effective in protecting workers, or if other machine guards should be added to control hazards आधीची साधने कामगारांचे संरक्षण करण्यात प्रभावी आहेत किंवा जोखमी नियंत्रित करण्यासाठी कोणते इतर यंत्रसामग्री गार्ड्स वाढवण्याची गरज आहे का हे ठरवण्यासाठी कारखान्याने नवीन आणि आधीच्या साधनांच्या जोखमींचे मूल्यांकन करायला हवे
40	Workers must be given machine guarding safety training on the machines they operate कामगार चालवत असलेल्या यंत्रसामग्रीबाबत त्यांना यंत्रसामग्रीवर देखरेख करण्याचे सुरक्षा प्रशिक्षण दिले जायला हवे

Section V: Chemical Safety and Training

विभाग 5: रसायन सुरक्षा आणि प्रशिक्षण

41	Chemicals must be stored and used in designated areas which are well ventilated रसायने नियोजित ठिकाणी संग्रहित केली जावीत आणि वापरली जावीत जी योग्य प्रकारे हवेशीर आहेत
42	Chemical storage areas must have the following safety features: रसायन संग्रहणाच्या ठिकाणी पुढील सुरक्षा वैशिष्ट्ये असायलाच हवीः <ul style="list-style-type: none"> • Safety shower/eye wash nearby, within a 10 second walk • जवळपास सुरक्षा फवारा / डोळे धुण्यासाठीची सोय, 10 सेकंदांमध्ये पोहोचता येण्याच्या ठिकाणी

- Spill kits with materials for containment and absorption
- दूषितकरण आणि शोषले जाणे ह्यासाठीच्या साहित्यासह स्पिल संच
- Fire-fighting equipment, fire hoses and/or fire extinguishers
- आगीचा सामना करणारी साधने, आगीचे मोठे पाईप आणिधकंवा आग विझवण्यासाठीची साधने
- Signs indicating PPE required to work in area
- त्या भागामध्ये काम करण्यासाठी PPE आवश्यक असल्याचे सूचित करणार्या पाट्या
- Secondary containment, with the capacity to hold 110% of the largest volume
- सर्वाधिक मोठ्या प्रमाणापेक्षा 110 % अधिक धारण करण्याची क्षमता असलेली दुय्यम टाकी

43 Employees who work with chemicals must be provided with appropriate face and body protection (such as respirators, safety glasses, gloves or clothing) as specified in the MSDS and training in proper chemical handling and emergency procedures

रसायनांसह काम करणार्या कर्मचार्यांना योग्य चेहरा आणि शारीरिक संरक्षण साधने (जसे की रेस्पिरेटर्स, सुरक्षा चष्मे, हातमोजे किंवा कपडे) MSDS मध्ये नमूद केल्यानुसार पुरवली जायला हवी आणि रसायनांची योग्य हाताळणी आणि आणीबाणी प्रक्रिया ह्याबाबत प्रशिक्षण दिले जायला हवे

44 Chemicals and chemical containers should be disposed of properly and in accordance with all legal requirements

रसायने आणि रसायनांचे डबे ह्यांची योग्य प्रकारे आणि सर्व कायदेशीर आवश्यकतांनुसार विल्हेवाट लावली जायला हवी

45 All chemicals must be labeled in the local language of the worker

सर्व रसायनांवर कामगारांच्या स्थानिक भाषेमध्ये लेबल्स लावलेली असायला हवी

46 Material Safety Data Sheets must be kept on site, available in the language(s) spoken by workers

साहित्य सुरक्षा डाटा शीट्स कामगारांद्वारे बोलल्या जाणार्या भाषेमध्ये साईटवर उपलब्ध ठेवली जायला हवी

47 Ventilation system must be provided in all chemical storage areas

सर्व रसायन संग्रहण क्षेत्रांमध्ये हवा खेळती राहिल अशी प्रणाली पुरवली जायला हवी

48 Chemical mixing must take place in a well-ventilated or open area, using appropriate personal protective equipment

रसायन मिश्रणाचे काम हवेशीर ठिकाणी किंवा मोकळ्या जागात, योग्य व्यक्तीगत संरक्षक साधनांचा वापर करून केला जायला हवा

49 Chemical containers should not be stacked any higher than three (3) meters. Chemical drums should always be stacked with the closure device upward. Drums should be stacked fewer than four (4) drums high, preferably with pallets between layers

रसायनाच्या डब्यांचा गूढा (3) मीटरहून अधिक उंच लावला जाऊ नये. रसायनाची पिंपे त्याचे झाकण वरच्या दिशेने ठेवून ठेवले जावे. पिंपे एकावर एक अशी (4) पर्यंतच रचली जावी, शक्यतो स्तरांच्या दरम्यान पॅलेट ठेवावे

Section VI: PPE and Training

विभाग 6: PPE आणि प्रशिक्षण

50	<p>Factory must provide suitable Personal Protective Equipment (PPE) for the hazards identified</p> <p>कारखान्याने ओळखलेल्या जोखमींसाठी अनुरूप व्यक्तीगत संरक्षक साधने (PPE) पुरवायला हवी</p>
51	<p>Factory should train workers who are required to wear personal protective equipment on when the equipment is necessary, what equipment is necessary (and required), how to use and adjust the equipment, limitations of the equipment, and proper care and maintenance of the equipment</p> <p>ज्या कामगारांना व्यक्तीगत संरक्षक साधने घालणे आवश्यक आहे त्यांना ती साधने घालणे कधी आवश्यक आहे, कोणती साधने आवश्यक (आणि गरजेची आहेत) ती कशी वापरावी आणि समायोजित करावी, साधनांच्या मर्यादा आणि योग्य निगा आणि साधनांचे व्यवस्थापन ह्याबाबत कारखान्याने त्या कामगारांना प्रशिक्षण द्यावे</p>

Section VII: Signs and Signals

विभाग 7: खुणा आणि इशारे

52	<p>Factory must establish a procedure for using signs and labels to communicate workplace hazards</p> <p>कामाच्या ठिकाणच्या जोखमी सांगण्यासाठी खुणा आणि लेबल्सचा वापर करण्याची एक प्रक्रिया कारखान्याने प्रस्थापित करायला हवी</p>
53	<p>Workers must be trained to recognize and understand the meaning of the hazard warning signs and labels in use at the factory</p> <p>कारखान्यामध्ये वापरल्या जाणाऱ्या जोखीम इशारांच्या खुणा आणि लेबल्स ओळखणे आणि समजणे ह्यासाठी कामगारांना प्रशिक्षण दिले जायला हवे</p>
54	<p>Factories must ensure there are an adequate number of signs and labels to communicate hazards. In addition, signs and labels must be:</p> <p>जोखमीबाबत माहिती देण्यासाठी पुरेशा खुणा आणि लेबल्स आहेत ह्याची कारखान्याने खात्री करायला हवी. ह्या शिवाय, खुणा आणि लेबल्स:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Displayed clearly • स्पष्टपणे प्रदर्शित असावी • Large enough to be visible to those intended to see them • ती ज्यांनी पाहावी असा उद्देश आहे त्यांच्यासाठी पुरेशी मोठी असावी • Written in a language (s) that can be understood by all workers • सर्व कामगारांना समजत असेल अशा भाषे (षां) मध्ये लिहिलेल्या असाव्या • Constructed so they resist corrosion and weather effects • गंज लागणे आणि हवामानाचा परिणाम होणे ह्यांचा सामना करता येण्यासारखी असावी

Section VIII: Housekeeping
विभाग 8: हाऊसकीपिंग

55 Factory must ensure there are no lint deposits

कारखान्यामध्ये रुई जमा झाली नसल्याची खात्री करावी

56 First-aid kits must be fully stocked with the appropriate items

प्रथमोपचार संचामध्ये योग्य घटकांचा पूर्ण साठा केलेला असावा

Section IX: Health and Safety Committee
विभाग 9 : आरोग्य आणि सुरक्षा समित्या

57 Factory must have active safety committees

कारखान्यामध्ये सक्रीय सुरक्षा समित्या असायला हव्या

58 Safety committees must meet at least once per month, and more often if needed

सुरक्षा समित्यांनी महिन्यातून एकदा आणि आवश्यकता असल्यास अधिक वेळा भेटायला हवे

59 Safety committees must include management representatives, workers from various factory operations, and union representatives

सुरक्षा समित्यांनी व्यवस्थापन प्रतिनिधी, विविध कारखाना चालनांमधील कामगार आणि संघटना प्रतिनिधींचा समावेश करायला हवा

60 A written record of the safety committee meetings must be agreed upon by the committee leaders, posted in a workplace location for factory workers to read, and kept on file for a minimum of five (5) years

सुरक्षा समित्यांच्या नेत्यांनी मान्य करायला हवी, कारखाना कामगारांना वाचण्यासाठी ती लावली जावी आणि किमान पाच वर्षांसाठी फाईलमध्ये राखली जावी

Section X: Health and Safety Documents
विभाग 10 : आरोग्य आणि सुरक्षा दस्तावेज

61 Factory must obtain Drinking Water Potability Test Report from a Competent third party agency

कारखान्याने कार्यक्षम त्रयस्थ पक्ष संस्थेकडून पेय जल पिण्यायोग्य असल्याच्या चाचणीचा अहवाल प्राप्त करायला हवा

62	Air Quality Analysis Report (DG Set, Boiler, compressor, Production area) by a competent third party agency कार्यक्षम त्रयस्थ पक्ष संस्थेकडून हवा दर्जा विश्लेषण अहवाल प्राप्त करायला हवा (डीजी संच, बॉयलर, कॉम्प्रेसर, उत्पादन भाग)
63	Noise Monitoring Testing Report (DG Set, Compressor, computer embroidery area, Production area) आवाज देखरेख तपासणी अहवाल (डीजी संच, कॉम्प्रेसर, संगणक भरतकाम भाग, उत्पादन भाग)
64	Valid Stack Emission Report for DG Sets डीजी संचांसाठी वैध स्टॅक एमिशन
65	Comprehensive Medical test reports (Blood, Stool, Urine, Chest and Lungs test reports and chest X ray(Respiratory Analysis) for workers exposed to hazardous operations (DG set operator/ Pantry worker/Chemical handling, etc) जोखीमदायक चालनांना उघड होणार्या (डीजी संच चालक / पॅट्री कामगार / रसायन हाताळणारे इ.) कामगारांसाठी सर्वसमावेशक वैद्यकीय चाचणी अहवाल (रक्त, विष्ठा, मूत्र, छाती आणि फुफ्फुस चाचणी अहवाल आणि छातीचा एक्स रे (श्वसनाचे विश्लेषण)
66	Audiometric test reports for workers exposed to excessive noise (DG Set operators, Boiler Operator, Computer Embroidery Operators, etc) अतिरिक्त आवाजाला उघड होणार्या कामगारांसाठी ऑडिओमेट्रिक चाचणी अहवाल (डीजी संच चालक, बॉयलर चालक, संगणक भरतकाम चालक इ.)
67	Installation/Commission certificates to be given by the state electricity board for DG Set, Boiler डीजी संच, बॉयलरसाठीची प्रस्थापनाधकमिशन प्रशस्तीपत्रके राज्य विद्युत मंडळाकडून दिली जावीत
68	Valid Inspection report for Boiler, Compressor, Lift, DG Set बॉयलर, कॉम्प्रेसर, लिफ्ट, डीजी संच ह्यासाठी वैध तपासणी अहवाल

SUGGESTED CHECKLIST ON WAGES AND COMPENSATION

वेतन आणि भरपाईबाबत सुचवलेली तपास सूची

Section I: Wages

विभाग 1: वेतन

1	Factory must provide minimum wages or higher to all workers कारखान्याने सर्व कामगारांना किमान वेतन किंवा त्याहून अधिक द्यावे
---	---

2	<p>Factory must ensure that minimum wages paid are in accordance with the skill category of the workers</p> <p>कामगाराच्या कौशल्य वर्गानुसार किमान वेतन दिले जात असल्याची कारखान्याने खात्री करावी</p>
3	<p>Factory must pay on or before 7th of every month (in case the total strength is less than 1000) and on or before 10th of every month (in case the total strength is more than 1000)</p> <p>कारखान्याने प्रत्येक महिन्याच्या 7 तारखेला किंवा त्यापूर्वी वेतन द्यावे (एकूण कर्मचारी संख्या 1000 पेक्षा कमी असल्यास) आणि प्रत्येक महिन्याच्या 10 तारखेला किंवा त्यापूर्वी वेतन द्यावे (एकूण कर्मचारी संख्या 1000 पेक्षा अधिक असल्यास)</p>
4	<p>Wages must be provided in current currency note/coins or by cheque or by crediting the wages in worker's bank account</p> <p>वेतन चालू चलनी नोटा / नाण्यांमध्ये किंवा धनादेशाद्वारे किंवा कामगाराच्या बँक खात्यामध्ये वेतन जमा करून दिले जावे</p>
5	<p>Overtime wages must be provided to workers who work overtime hours</p> <p>अतिकाल तासांसाठी काम करणाऱ्या कामगारांसाठी अतिकाल वेतन दिले जायला हवे</p>
6	<p>Overtime wages must be compensated at a premium rate (@ 200% of regular wage rate)</p> <p>अतिकाल वेतन अधिमूल्य दराने दिले जावे (नियमित वेतन दराच्या 200%)</p>
7	<p>Overtime calculation must be done on the number of actual working days in a month not on the total number of days in the month</p> <p>अतिकाल मापन महिन्यातील एकूण दिवसांच्या संख्येनुसार नव्हे तर प्रत्यक्ष कामाच्या दिवसांच्या संख्येनुसार केले जावे</p>
8	<p>Factory must provide minimum or higher time rate wages to piece rate workers</p> <p>कारखान्याने तुकडा दर कामगारांना किमान किंवा अधिक उच्च वेळ दराने वेतन द्यावे</p>
9	<p>Contract Workers must be paid in front of a Factory Management Representative</p> <p>कंत्राट कामगारांना कारखाना व्यवस्थापन प्रतिनिधी समोर वेतन दिले जावे</p>
10	<p>Contract workers must be paid on time</p> <p>कंत्राट कामगाराला वेळेत वेतन दिले जावे</p>
11	<p>There should not be any illegal, unauthorized or disciplinary deductions made from wages of workers</p> <p>कामगाराच्या वेतनातून कोणत्याही प्रकारची बेकायदेशीर, अवैध किंवा शिस्तभंगात्मक कपात केली जाऊ नये</p>

12	There should not be any deductions made from wages of a worker who has not been able to achieve targets allotted to him/her
जो/जी कामगार उरवून दिलेले ध्येय पूर्ण करू शकला/ली नाही त्याच्या/तिच्या वेतनातून कोणत्याही प्रकारची कपात केली जाऊ नये
13	Arrear payments must be disbursed to workers completely and on time
थकबाकीचे प्रदान कामगारा पूर्ण आणि वेळेत केले जावे
14	Full and Final Payments must be settled in a complete and timely manner
संपूर्ण आणि अंतीम प्रदान पूर्णपणे आणि वेळेत केले जावे
15	Factory must pay workers who are on trial for all the days of trial
कारखान्याने चाचणी कामगारांना चाचणीच्या सर्व दिवसांसाठी वेतन द्यावे

Section II: Benefits

विभाग 2 : लाभ

16	Factory must provide wages to workers during leave periods
कारखान्याने रजेच्या कालावधी दरम्यानचे वेतन कामगारांना द्यायला हवे
17	Factory must provide Annual leave with wages to the eligible workers
कारखान्याने पात्र कामगारांना वार्षिक पगारी रजा द्यायला हवी
18	Any Earned Leaves accumulated over and above 30 must be encashed to the workers
न वापरल्यामुळे जमा झालेल्या 30 दिवसांहून जास्त दिवसांच्या रजांची कामगारास रोख भरपाई दिली जावी
19	All the Eligible workers must be covered under Employee Provident Fund Scheme
सर्व पात्र कामगारांना कर्मचारी भविष्यनिर्वाह निधी योजनेमध्ये समाविष्ट केले जायला हवे
20	All the Eligible workers must be covered under the Employee State Insurance Scheme
सर्व पात्र कामगारांना कर्मचारी राज्य विमा योजनेमध्ये समाविष्ट केले जायला हवे
21	Factory ensuring that all the workers have a bank account so that any ESI remittance or the EPF refund can be deposited in the workers account
कारखान्याने खात्री करावी की सर्व कामगारांची बँक खाती आहेत ज्यामुळे ESI भरणा किंवा EPF निधी परतावा कामगारांच्या खात्यामध्ये जमा करता येतो
22	In case the Factory is not under a Zone covered by ESI, the Factory must ensure that the workers are covered under the workers compensation/health insurance scheme
कारखाना ESI खाली येणाऱ्या क्षेत्रामध्ये नसल्यास, कारखान्याने खात्री करावी की कामगारांना कामगार भरपाई/आरोग्य विमा योजनेचा लाभ मिळत आहे

23	<p>Factory must not bifurcate minimum wages in order to reduce its share of social security benefits</p> <p>कारखान्याने सामाजिक सुरक्षा लाभातील वाटा कमी करण्यासाठी किमान वेतनाची दोग भागांमध्ये विभागणी करू नये</p>
24	<p>Factory must deposit ESI and EPF amounts with the concerned departments on time</p> <p>कारखान्याने ESI आणि EPF निधी रकमा संबंधीत विभागांकडे वेळेत जमा कराव्या</p>
25	<p>There must not be any evidence that the workers shown on monthly salaried workers are actually pc rated workers or vice versa and shown on exaggerated salaried so that the principle employer does not have to pay the social security benefits as per law</p> <p>असा कोणताही पुरावा नसावी की जो कामगार मासिक पगारावर दाखवलेला आहे तो प्रत्यक्षात पीसी रेटेड कामगार आहे किंवा ह्याउलट आणि वाढीव वेतनावर दाखवलेला आहे ज्यामुळे प्रमुख नियोक्त्याला कायद्यानुसार सामाजिक सुरक्षा लाभाराठी पैरो द्यावे लागणार नाहीत</p>
26	<p>Working on National/Festive Holidays must be compensated at a premium rate</p> <p>राष्ट्रीय/सणच्या सुट्ट्यांच्या दिवशी काम केल्यास अधिमूल्य दराने भरपाई दिली जावी</p>
27	<p>All the Eligible workers (On roll, On Contract) must be entitled to "Bonus" payments</p> <p>सर्व पात्र कामगारांना (वेतनपटावरील, कंत्राटावरील) "बोनस" प्रदानाचा अधिकार असायला हवा</p>
28	<p>Maternity Benefits must be provided to Eligible Women Workers</p> <p>पात्र महिला कामगारांना प्रसूती लाभ पुरवले गेले पाहिजेत</p>
29	<p>Factory must provide Gratuity Benefits to all Eligible workers</p> <p>सर्व पात्र कामगारांना कारखान्याने उपदान लाभ पुरवले पाहिजेत</p>

Section III: Documentation

विभाग 3 : दस्तावेजीकरण

30	<p>Factory must have a written Wage Policy</p> <p>कारखान्याचे लेखी वेतन धोरण असायला हवे</p>
31	<p>Factory must clearly mention wages and other benefits to be provided to the workers in the Appointment Letter</p> <p>कारखान्यान नियुक्ती पत्रामध्ये कामगारांना देऊ करण्याचे वेतन आणि इतर लाभ स्पष्टपणे नमूद करायला हवे</p>
32	<p>Factory must display abstract of relevant laws (Payment of Wages, Minimum Wages act, Payment of Bonus Act, Payment of Gratuity Act, etc) on the Notice Board</p> <p>कारखान्याने संबंधीत कायद्यांचे विवरण (वेतन प्रदान, किमान वेतन अधिनियम, बोनस प्रदान अधिनियम, उपदान प्रदान अधिनियम, इ.) सूचना फलकावर प्रदर्शित करावे</p>

33	Appropriate Payroll records, Muster Roll records, Leave records, Bonus Records and other relevant records must be maintained by the Factory for all On-Roll and Contract workers पटावरील सर्व आणि आणि कंत्राट कामगारांसाठी कारखान्याने योग्य वेतनपट नोंदी, हजेरी पट नोंदी, रजा नोंदी, बोनस नोंदी आणि इतर संबंधीत नोंदी राखायला हव्यास
34	There must not be any discrepancy between wage records, muster roll records, leave records, time records, other relevant records and worker interviews वेतन नांदी, हजेरी पट नोंदी, रजा नांदी, वेळ नोंदी, इतर संबंधीत नोंदी आणि कामगार मुलाखती ह्यामध्ये कोणत्याही प्रकारे तफावत असू नये
35	All workers must be provided with a Pay Slip in the local language सर्व कामगारांना स्थानिक भाषेमध्ये वेतन पत्र मिळायला हवे

SUGGESTED CHECKLIST ON HOURS OF WORK

कामाच्या तासांबाबत सुचवलेली तपास सूची

Section I: Restriction on Hours of Work – Regular Hours

विभाग 1 : कामाच्या तासांवरील मर्यादा – नियमित तास

1	No adult worker shall be required to work in the Factory for more than 48 hours a week कोणत्याही प्रौढ कामगाराने आठवड्याला 48 तासांहून अधिक काळ कारखान्यामध्ये काम करण्याची गरज असू नये
2	No adult worker shall be required or allowed to work in a factory for more than nine hours in any day कोणत्याही प्रौढ कामगाराने दिवसातून गऊ तासांहून अधिक काळ कारखान्यामध्ये काम करण्याची गरज असू नये
3	Working Hours shall be so fixed that no period shall exceed five hours and that no worker shall work for more than five hours before he has had an interval for rest of at least half an hour कामाचे तास अशा प्रकारे निश्चित केलेले असावे की कोणताही कालावधी पाच तासांहून पुढे जाऊ नये आणि कोणत्याही कामगाराला निदान एक तासाचा आरामाचा मध्यंतर मिळाल्याशिवाय पाच तासांपूर्वी कामाला लागावे लागू नये
4	Work shall not be carried on in any factory by means of a system of shifts so arranged that more than one relay of workers is engaged in work of the same kind at the same time कोणत्याही कारखान्यामध्ये पाळीच्या प्रणालीच्या मार्गाने काम करण्याची अशी तरतूद केलेली असू नये ज्यामध्ये कामगारांचा एकाहून अधिक गट एकाच वेळी एकाच कामामध्ये गुंतलेली असेल

5	<p>No woman shall be required or allowed to work in any factory except between the hours of 6 A.M. and 7 P.M</p> <p>कोणत्याही महिलेला सकाळी 6 ते संध्याकाळी 7 ह्या वेळा व्यतिरिक्त कारखान्यामध्ये काम करावे लागू नये किंवा करण्यास परवानगी देऊ नये</p>
<p>Section II: Restriction on Hours of Work – Overtime Hours</p> <p>विभाग 2 : कामाच्या तासांवरील मर्यादा – अतिकाल तास</p>	
6	<p>Norms for maximum overtime work of 2 hours per day, 12 hours per week and 50 hours per quarter must be respected</p> <p>दिवसाला 2 तास, आठवड्याला 12 तास आणि तिमाहीमध्ये 50 तास कमाल अतिकाल तासांच्या नियमांचे पालन केले जायला हवे</p>
<p>Section III: Policy and Procedures</p> <p>विभाग 3 : धोरण आणि प्रक्रिया</p>	
7	<p>Factory must have a written policy on "Hours of Work"</p> <p>कारखान्याचे कामाच्या तासांबाबत लेखी धोरण असायला हवे</p>
8	<p>Factory must have a policy on Overtime working and Overtime approval procedures</p> <p>अतिकाल काम करणे आणि अतिकाल मान्यता प्रक्रिया ह्याबाबत कारखान्याचे धोरण असायला हवे</p>
9	<p>Working hours must be clearly documented in the employment contracts or must be displayed in the factory</p> <p>रोजगार कंत्राटांमध्ये कामाचे तास स्पष्टपणे नमूद केलेले असावे किंवा कारखान्यामध्ये प्रदर्शित केले जावे</p>
10	<p>Factory must have a system to ensure that Overtime is Voluntary</p> <p>अतिकाल स्वेच्छिक आहे ह्याची खात्री करण्यासाठी कारखान्याची एक प्रणाली असायला हवी</p>
<p>Section IV: Record Keeping</p> <p>विभाग 4: नोंदी राखणे</p>	
11	<p>Factory must have an effective Time Recording System</p> <p>कारखान्यामध्ये प्रभावी वेळ नोंद प्रणाली असायला हवी</p>
12	<p>Time cards, swipe cards, palm readers or other forms of time recording must be used by individual workers themselves at the beginning and end of the work shift</p> <p>वेळ कार्डे, स्वाईप कार्डे, पाम रीडर्स किंवा वेळेची नोंद करण्याच्या इतर स्वरूपांचा कामाच्या पाळीच्या प्रारंभी आणि शेवटी प्रत्येक कामगाराकडून वापर केला जायला हवा</p>

13	<p>There must not be any evidence of unaccounted workers or contractors whose names are found in various production documents/parallel muster rolls but there is no document through which their working hours or number of days worked could be verified</p> <p>विचारात न घेतलेल्या कामगार किंवा कंत्राटदारांचा असा कोणताही पुरावा नसावा ज्यांची नावे विविध उत्पादन दस्तावेजध्दमांतर हजेरी पटांमध्ये आढळून येतात परंतु असे कोणतेही दस्तावेज नाहीत ज्यांद्वारे त्यांच्या कामाचे तास किंवा दिवसाची संख्या ह्यांची पडताळणी घेता येईल.</p>
14	<p>There must not be any discrepancy between wage records, muster roll records, leave records, time records and worker interviews</p> <p>वेतन नोंदी, हजेरी पट नोंदी, रजा नोंदी, वेळ नोंदी आणि कामगार मुलाखती ह्यांमध्ये कोणतीही तफावत नसावी</p>

SUGGESTED RECORDS AND DOCUMENTS TO BE MAINTAINED

व्यवस्थापित करण्यासाठी सुचवलेल्या नोंदी आणि दस्तावेज

General सर्वसाधारण	
1	<p>Factory License कारखाना अगुज्जाती</p>
2	<p>Standing Order स्थायी आदेश</p>
3	<p>Accident Register अपघात नोंदपुस्तक</p>
4	<p>Minimum Wage Notification किमान वेतन सूचना</p>
5	<p>Register of Advances आगाऊ रकमेचे नोंदपुस्तक</p>
6	<p>Register of Fines दंडांचे नोंदपुस्तक</p>
7	<p>Unclaimed Wages न मागीतलेले वेतन</p>
8	<p>Deduction of damages नुकसानावद्दल कपात</p>
9	<p>Maternity Benefits प्रसूती लाभ</p>

10.	Registration Certificate to employ contract workers कंत्राट कामगारांची नेमणूक करण्यासाठीचे नोंदणी प्रमाणपत्र
11.	Contractor License कंत्राटदार अनुज्ञप्ती
12.	Contract agreement between factory and Contractor कारखाना आणि कंत्राटदारांमधील कंत्राट करार
13.	Shift Working Approval पाळीमध्ये काम करण्याची मान्यता
14.	Staggered weekly off Approval from Government (if applicable) शासनाकडून असमचित साप्ताहिक सुट्टीची मान्यता (लागू होत असल्यास)
15.	NOC from fire authority आग मंडळाकडून ना हरकत प्रमाणपत्र
16.	Pollution control board certificate for Water/ Air पाणी / हवा ह्यासाठी प्रदूषण नियंत्रण मंडळाचे प्रमाणपत्र
17.	Hazardous waste storage and handling authorization जोखीमदायक कचरा संग्रहण आणि हाताळणी वैधीकरण
18.	Explosive material storage permission स्फोटक साहित्य संग्रहण परवानगी
19.	Approved List of National and Festival Holidays राष्ट्रीय आणि सणाच्या सुट्ट्यांच्या मान्यतेची सूची
20.	Stability Certificate स्थिरता प्रमाणपत्र
Health, Safety and Environment आरोग्य, सुरक्षा आणि पर्यावरण	
21.	Fire protection equipments service record आग संरक्षण साधने सेवा नोंद
22.	Fire Evacuation drill record आगीपासून सुटकेच्या कवायतीची नोंद
23.	Fire training records आग प्रशिक्षण नोंदी
24.	Certificate of workers trained on fire fighting आगीशी सामना करण्यासाठी कामगारांना प्रशिक्षण दिल्याचे प्रमाणपत्र

25. Evacuation maps in local language
स्थानिक भाषेमध्ये सुटका नकाशे
26. First aid training record
स्थानिक भाषेमध्ये सुटका नकाशे
27. Certificate of workers trained on first aid
प्रथमोपचारासाठी कामगारांना प्रशिक्षित केल्याचे प्रमाणपत्र
28. PPE training records
PPE प्रशिक्षण नोंदी
29. Health, Safety and Environment meeting minutes
आरोग्य, सुरक्षा आणि पर्यावरण बैठक मिनिटे
30. Minor Injury records
किरकोळ इजा नोंदी
31. First-aid issue records
प्रथमोपचार समस्या नोंदी
32. AIDS awareness program
एड्स जागरूकता कार्यक्रम
33. Canteen worker's health certificate
कॅटिनमधील कामगारांचे आरोग्य प्रमाणपत्र
34. Drinking water test report
पेय जल चाचणी अहवाल
35. Electrician License
इलेक्ट्रिशियन अनुज्ञप्ती
36. Boiler Attendant Competency Certificate
बॉयलर अटेंडंट क्षमता प्रमाणपत्र
37. Boiler Certificate
बॉयलर प्रमाणपत्र
38. Generator Installation Certificate
जनरेटर प्रस्थापना प्रमाणपत्र
39. Noise Level monitoring reports
ध्वनी स्तरावर देखरेख करण्याचा अहवाल
40. Stack Emissions monitoring for boilers and DG sets
बॉयलर्स आणि डीजी संचांसाठी गंज उत्सर्जनावरील देखरेख

41.	Material Safety Data Sheet (MSDS) for chemicals रसायनांसाठी साहित्य सुरक्षा डाटा शीट (MSDS) वित
42.	Waste Inventory records कचरा अनुसूची नोंदी
43.	Layout of drainage/ETP Plant जलनिष्कासनाचा / ETP प्लांट आराखडा
44.	Environmental Policy पर्यावरणीय धोरण
Time, Wages and Benefits समय, वेतन और लाभ	
45.	PF payment remittance Challans भविष्य निर्वाह निधी प्रदान भरणा चलने
46.	Form 5 – Returns of contribution प्रपत्र 5 – अंशदानाची विवरणपत्रे
49.	ESI payment remittance challans ESI प्रदान भरणा चलने
50.	Bonus records बोनस नोंदी
51.	Annual Leave records वार्षिक रजा नोंदी
52.	Full & Final Settlement पूर्ण आणि अंतीम तडजोड
53.	Payroll (Wage records) वेतनपट (वेतन नोंदी)
54.	Time in/out records वेळ आत / बाहेर नोंदी
55.	Pay slips वेतन पत्र
56.	Group/medical Insurance for ESI exempted workers ESI मधून वगळलेल्या कामगारांसाठी समूह / वैद्यकीय विमा

Production Records

उत्पादन नोंदी

57. Material Inward & Outward record from December 2011 to till date
डिसेंबर 2011 पासून आजच्या तारखेपर्यंत सामान आवक आणि जावक नोंद
58. Material issue and receive records
सामान जारी करणे आणि प्राप्त करणे नोंदी
59. Inspection reports
तपासणी अहवाल
60. Daily packing records
दैनिक पॅकेजिंग नोंदी
61. Machine maintenance records
यंत्रसामग्री व्यवस्थापन नोंदी

Others

इतर

62. List of subcontractors
उपकंत्राटदारांची यादी
63. Sexual Harassment prevention committee
लैंगिक छळ प्रतिबंध समित्या
64. Grievance redressal committee
तक्रार निवारण समित्या
65. Canteen Committee (if applicable)
उपहार गृह समित्या (लागू होत असल्यास)
66. Works Committee
कार्य समित्या
67. Welfare officer committee (if applicable)
कल्याण अधिकारी समित्या (लागू होत असल्यास)
68. Safety Officer (if applicable)
सुरक्षा अधिकारी (लागू होत असल्यास)
69. Trained Nurse Assistant
प्रशिक्षित परिचरिका सहाय्यक

EXAMPLES OF BEST PRACTICES
उत्तम पध्दतींची उदाहरणे

Notice Board- Important events,
Policies/ Abstracts of Laws
सूचना फलक - महत्वाचे कार्यक्रम,
धोरणे/कायद्यांचा गोषवारा

Electronic time recording machine
इलेक्ट्रॉनिक वेळ गोंदणी यंत्र

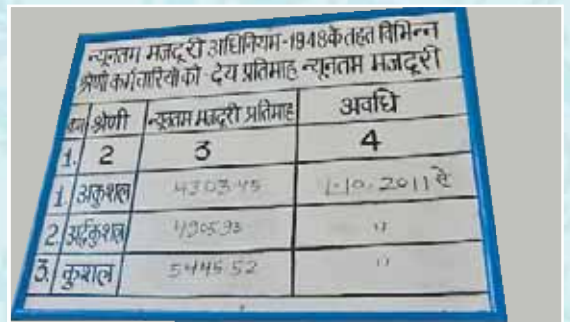
Approved Work Timings
कामाच्या मान्यताप्राप्त वेळा

Information on Fire Extinguishers
आग विझवण्याच्या साधनांबाबत माहिती

Display of Instructions/ Rules
सूचना/नियमांचे प्रदर्शन

Display of Wage Rates as Per Skill Level
कौशल्य स्तरानुसार वेतन दरांचे प्रदर्शन

Display of Members in Health & Safety Committee
 आरोग्य आणि सुरक्षा समित्यांमधील सदस्यांचे प्रदर्शन

Display of Members in Sexual Harassment Prevention and Works Committee/
 Display of First-Aid Trained Personnel
 लैंगिक छळ प्रतिबंध आणि कार्य समित्यांचे प्रदर्शन / प्रथमोपचार प्रशिक्षित कर्मचार्यांचे प्रदर्शन

Fully Equipped First-Aid Box at Shop Floor
 शॉप फ्लोरवर पूर्णपणे सुसज्ज प्रथमोपचार पेटी

Suggestion/ Grievance Box
 सूचना / तक्रार पेटी

Emergency Light/ Exit Opening Outwards
 आणीबाणी दिवे बाहेर जाणाच्या बाहेरच्या बाजूला उघडणारा दरवाजा

Fire-Fighting Equipment
 आगीचा सामना करणारी साधने

Evacuation Plan Display
सुटका योजना प्रदर्शन

Instructions for Use of Fire Extinguisher
आग शमन साधने वापराबाबत सूचना

Instructions on Special Security
Area and Restricted Areas
विशेष सुरक्षा क्षेत्र आणि प्रतिबंधित क्षेत्र ह्याबाबत सूचना

First-Aid Instructions Display
प्रथमोपचार सूचना प्रदर्शन

Emergency Assembly Area Displayed
आणीबाणी असेम्ब्ली भाग प्रदर्शित केला आहे

Emergency Fire Alarm Point
सूचना तक्रार पेटी

Mesh Gloves Used by Cutting Operator

कटिंग करणार्या चालकाद्वारे वापरले जाणारे जाळीचे हातमोजे

Gloves and Face Masks Used by Glue Sticking Workers

ग्लू चिकटवणार्या कामगाराद्वारे वापरले जाणारे हातमोजे आणि मुखवटा

PPE's Used By Worker

कामगारांद्वारे वापरले जाणारे PPE

PPE Used By Workers

कामगारांद्वारे वापरले जाणारे PPE

Material Safety Data Sheet

सामान सुरक्षा डाटा शीट

Chemical Storage Area- Caution Signage, Fire Extinguisher Nearby

रसायन संग्रहण क्षेत्र- सावधानी फलक, आग विझवण्याचे साधन जवळपास

Chapter - III

प्रकरण— 3

Important International Regulations
महत्वाची आंतरराष्ट्रीय नियमने

Notable International Regulations For Handicrafts Exporters हस्तकला निर्यातदारांसाठी विशिष्ट आंतरराष्ट्रीय नियमने

EU Timber Regulation

Since March 2013 the requirements of the EU Timber Regulation has come into force. This new legislation prohibits placing timber on the EU market if it was illegally harvested. To achieve this, it sets out procedures which those trading timber within the EU must put in place to minimize the risk of illegal timber being sold.

EU लाकूड नियमने

मार्च 2013 पासून EU लाकूड नियमनांच्या आवश्यकता अंमलात आल्या. हे नवीन विधिविधान लाकूड EU बाजारपेठेमध्ये मांडण्यास प्रतिबंध करते जर त्या लागवड अवैधरित्या केली गेली असेल. हे साध्य करण्यासाठी, एक प्रक्रिया निश्चित करण्यात आली आहे जी अवैध मार्गे लाकूड विकले जाण्याची जोखीम किमान करण्यासाठी EU दरम्यान लाकडाचा व्यापार करणाऱ्यांना पार पाडावी लागते.

Vriksh

An indigenous Certification of Due Diligence regarding procurement of wood from legal sources helps in providing certification based on the standards formulated keeping in view the challenges faced by the wooden handicrafts exporters. Vriksh certification ensures that products come from well managed forests that provide environmental, social and economic benefits and the wooden handicrafts are made from legally harvested timber. Export Promotion Council for Handicrafts has been nominated by DGFT as the nodal agency to

वृक्ष

लाकडाच्या हस्तकला निर्यातदारांना ज्या आव्हानांना सामोरे जावे लागते ती लक्षात घेऊन निश्चित मानकांवर आधारित कायदेशीर स्रोतांकडून लाकूड खरेदीबाबत योग्य तो देशीय दाखला देण्याची मदत होते. वृक्ष दाखला दिल्यामुळे योग्यप्रकारे व्यवस्थापित केलेल्या अशा जंगलांमधून उत्पादने येत असल्याची खात्री होते जी पर्यावरणीय, सामाजिक आणि आर्थिक लाभ देतात आणि लाकडी हस्तकला कायदेशीररित्या लागवड केलेल्या लाकडापासून केली जात असल्याची खात्री मिळते. परदेशी खरेदीदार किंवा इतर संस्थेकडून विनंती केली गेल्यास कायदेशीर स्रोतांकडून

provide certificate on due diligence in procuring wood from legal sources in case of request made by the foreign buyers or any other agency.

The Oeko-Tex Certificate

The Oeko-Tex certificate is limited to companies in the textile and clothing industry and gives proof of the human and ecological safety of textiles. The tests for harmful substances are based on a test catalogue which includes the list of mandatory tests according to Oeko-Tex and the limit values of substances used in the production of textiles. When the Oeko-Tex certificate is issued by the relevant institute or certifying body, it confirms that the requirements of the Oeko-Tex Standard 100 and of a common product class have been successfully tested.

The U.S Lacey Act

On May 22, 2008, the U.S. Congress passed a groundbreaking law banning commerce in illegally sourced plants and their products including timber and wood products. Now the Lacey Act sets a groundbreaking precedent for the global trade in plants and plant products,

लाकूड खरेदीबाबत प्रमाणपत्र देण्यासाठी हस्तकला निर्यात संवर्धन परिषदेचे DGFT द्वारे मध्यवर्ती संस्था म्हणून नामांकन केले गेले आहे.

इको टेक्स प्रमाणपत्र

इको टेक्स प्रमाणपत्र हे कापड आणि वस्त्रोद्योग उद्योगातील कंपन्यांसाठी मर्यादित आहे आणि कापडाच्या मानवी आणि पर्यावरणीय सुरक्षेचा पुरावा देते.

घातक पदार्थांसाठीच्या चाचण्या ह्या चाचणी कॅटलॉगवर आधारित असतात ज्यामध्ये इको-टेक्सनुसार अनिवार्य चाचण्यांची आणि कापड उत्पादनामध्ये वापरल्या जाणाऱ्या मर्यादा मूल्य घटकांची यादी समाविष्ट

आहे. जेव्हा संबंधित संस्थेकडून किंवा प्रमाणपत्र देणाऱ्या मंडळाकडून इको-टेक्स प्रमाणपत्र जारी केले जाते तेव्हा ते खात्री करतात की इको-टेक्स मानक 100 च्या आवश्यकता पूर्ण केल्या गेल्या आहेत आणि एका सामाईक उत्पादन वर्गाची यशस्वीपणे चाचणी केली गेली आहे.

यु.एस. लेसी अधिनियम

22 मे, 2008 रोजी, यु.एस. काँग्रेसने लाकूड आणि लाकूड उत्पादनांसह बेकायदेशीररित्या मिळवलेली झाडे आणि त्यांची उत्पादने ह्यांच्या व्यापारास बंदी करणारा एक क्रांतीकारी कायदा जारी केला. आपल्या स्वतःच्या नैसर्गिक स्रोतांवरील आपली सत्ता आबाधीत राखण्याच्या इतर देशांच्या प्रयत्नांची दखल घेण्यासाठी आणि त्यास सहयोग देण्यासाठी आता

acknowledging and supporting other countries' efforts to govern their own natural resources and putting in place powerful incentives for companies trading in these commodities to do the same. This legislation requires importers to declare the country of origin of harvest and species name of all plants contained in their products.

REACH

REACH is the Regulation on Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals. It entered into force on 1st June 2007. It streamlines and improves the former legislative framework on chemicals of the European Union (EU). The main aims of REACH are to ensure a high level of protection of human health and the environment from the risks that can be posed by chemicals, the promotion of alternative test methods, the free circulation of substances on the internal market and enhancing competitiveness and innovation. REACH makes industry responsible for assessing and managing the risks posed by chemicals and providing appropriate safety information to their users. In parallel, the European Union can take additional measures on highly dangerous substances, where there is a need for complementing action at EU level.

लेसी अधिनियमाने वृक्ष आणि वृक्षांपासून बनवली जाणारी उत्पादने ह्यांच्या जागतिक व्यापारासाठी आणखी एक क्रांतीकारी पायंडा पाडला आहे आणि ह्या वस्तुंचा व्यापार करणार्या कंपन्यांसाठी असे करण्याबाबत भक्कम प्रोत्साहनाचीही तरतूद केली आहे. ह्या विधिविधानानुसार आयातदारांनी त्यांच्या उत्पादनांमध्ये वापरलेल्या सर्व वृक्षांच्या लागवडीची देश आणि त्या वृक्षाची जात जाहीर करणे आवश्यक आहे.

REACH

REACH ही रसायनांची नोंदणी, मूल्यमापन, वैधीकरण आणि बंधने ह्यांबाबतची नियमने आहेत. ती 1 जून 2007 पासून अंमलात आली. ती रसायनांबाबतच्या युरोपियन संघटनेच्या (EU) पूर्वीच्या कायदेशीर चौकटीमध्ये सुधारणा करतात आणि त्यांना कार्यक्षम बनवतात. रसायनांमुळे मानवी आरोग्य आणि पर्यावरणावर निर्माण होणार्या जोखमींपासून उच्च दर्जाचे संरक्षण मिळवणे, पर्यायी चाचणी पध्दतींचा प्रसार, अंतर्गत बाजारपेठेमध्ये घटकांचे मुक्त वहन आणि स्पर्धात्मकता आणि नवीन कल्पना वृद्धीगत करणे हे REACH चे मुख्य ध्येय्य आहे. रसायनांद्वारे निर्माण होणार्या जोखमींच्या मूल्यांकनासाठी आणि व्यवस्थापनासाठी आणि त्यांच्या वापरकर्त्यांना योग्य सुरक्षा माहिती प्रदान करण्याबाबत REACH उद्योगांना जबाबदार बनवते. ह्यास समांतररित्या, जिथे EU स्तरावर पुरक कृतीची गरज आहे तिथे युरोपियन संघटना अधिक धोकादायक घटकांबाबत अतिरिक्त उपाययोजना करू शकते.

Toxic Substances Control Act of 1976 (United States Environment Protection Agency)

Toxic chemicals and their impacts through manufacture, use, and disposal are generally regulated under the Toxic Substances Control Act (or TSCA) of 1976. TSCA authorizes EPA to, under certain conditions, require testing of chemicals by manufacturers; to collect information on studies indicating human health risks or exposures of concern; to collect data on chemical use (including most recently information on chemical use in products for children); and to restrict chemicals of high concern.

1976 चा विषारी घटक नियंत्रण अधिनियम (युनायटेड स्टेट्स पर्यावरण संरक्षण संस्था)

विषारी रसायने आणि त्यांचे परिणाम ह्यांचे सहसा 1976 च्या विषारी घटक नियंत्रण अधिनियमाखाली (किंवा TSCA) नियमन केले जाते. ठराविक परिस्थितींमध्ये उत्पादकांद्वारे रसायनांची चाचणी घेण्याच्या आवश्यकतेसाठीय मानवी आरोग्याच्या जोखमी किंवा उघड होण्याच्या चिंतेबाबतच्या अभ्यासांची माहिती गोळा करण्यासाठीय रसायनाच्या वापराबाबत माहिती गोळा करण्यासाठी (बालकांसाठीच्या उत्पादनांमध्ये रसायनाच्या वापराबाबत अगदी अलीकडील माहितीसह)य आणि मोठ्या प्रमाणावर रसायनांच्या वापरावर मर्यादा घालण्यासाठी TSCA हे EPA ला अधिकार देते.

The Federal Hazardous Substances Act (FHSA) of 1960 (United States of America)

This act requires the labeling of hazardous products that are toxic, corrosive, combustible, or otherwise hazardous, and that have the potential to cause substantial personal injury or illness as a result of reasonably foreseeable handling, use, or ingestion. The Act also allows the CPSC to ban certain products (called "banned hazardous substances") that are so dangerous that labeling is not adequate to protect consumers.

1960 चा फेडरल जोखीमदायक घटक अधिनियम (FHSA) (युनायटेड स्टेट्स ऑफ अमेरिका)

ह्या अधिनियमानुसार विषारी, गंज लागणार्या, ज्वालाग्राही किंवा अन्यथा जोखीमदायक असलेल्या आणि ज्यांच्या वाजवी आगाऊ हाताळणी, वापर किंवा गिळण्यामुळे मोठ्या प्रमाणावर वैयक्तिक इजा किंवा आजार निर्माण करण्याची क्षमता आहे त्या जोखीमदायक उत्पादनांवर लेबल लावण्याची आवश्यकता आहे. हा अधिनियम CPSC ला काही ठराविक उत्पादनांवर बंदी आणण्याचेही अधिकार देतो (ज्यांना "बंदी असलेले जोखीमदायक घटक" म्हणतात) ज्यांच्यावर केवळ लेबल लावणे उपभोक्त्यांच्या रक्षणासाठी पुरेसे नाही.

Children's Toxic Metals Act 2010 (United States of America)

The H.R 4428: Children's Toxic Metals Act Bill was proposed to prohibit the manufacture, sale, and distribution of children's jewelry containing Cadmium, Barium, or antimony in the United States. The bill requires that any children's jewelry containing the heavy metals of cadmium, barium, or antimony shall be treated as a hazardous substance under the Federal Hazardous Substances Act.

2010 चा बालक विषारी धातू अधिनियम (युनायटेड स्टेट्स ऑफ अमेरिका)

H.R 4428: बालकांसाठीचे विषारी धातू अधिनियम बिल हे युनायटेड स्टेट्समध्ये कॅडमियम, बेरियम किंवा अँटिमनी असलेल्या बालकांच्या दागिन्याच्या उत्पादन, विक्री आणि वितारणावर बंदी घालण्यासाठी मांडण्यात आले होते. कॅडमियम, बेरियम किंवा अँटिमनी हे जड धातू असलेल्या बालकांच्या कोणत्याही दागिन्यांना फेडरल जोखीमदायक घटक अधिनियमाखाली जोखीमदायक घटक म्हणून धरले जावे.

The Consumer Product Safety Act (CPSA) of 1972 (United States of America)

This act is an umbrella statute that consolidates federal safety regulatory activity relating to consumer products within the CPSC. The law defines the authorities of the CPSC (Consumer Product safety commission) and authorizes the agency to develop standards to reduce or eliminate unreasonable risks of injury associated with consumer products, to ban products if there is no feasible safety standard, and to pursue recalls for products that present a substantial hazard. For example, it specifically prohibits any toy or other article that is intended for use by children and that contains a hazardous substance if a child can gain access to the substance.

1972 चा उपभोक्ता उत्पादन सुरक्षा अधिनियम (युनायटेड स्टेट्स ऑफ अमेरिका)

हा अधिनियम ही एक छत्र रांविधि आहे जी CPSC मधील उपभोक्ता उत्पादनांशी संबंधित फेडरल सुरक्षा कार्यकलापांचे एकत्रिकरण करते. हा कायदा CPSC (उपभोक्ता उत्पादन सुरक्षा कमिशन) चे अधिकार निश्चित करतो आणि उपभोक्ता उत्पादनांशी संबंधित इजेच्या अवाजवी जोखमी कमी करण्यासाठी किंवा काढून टाकण्यासाठी मानके विकसीत करण्याचे, व्यवहार्य सुरक्षा मानक नसल्यास उत्पादनांवर बंदी घालण्याचे आणि ठळक जोखीम दर्शवत असलेल्या उत्पादनांचा पाठपुरावा करण्याचे एजन्सीला अधिकार देतो. उदाहरणार्थ, हा कायदा अशा कोणत्याही खेळण्यावर किंवा इतर वस्तूवर खास बंदी घालतो जी बालकांच्या वापरासाठी आहेत आणि ज्यांमधील घटकापर्यंत बालक पोहोचल्यास त्यामध्ये जोखीमदायक घटक आहेत.

Labeling of Hazardous Arts Material Act (United States of America)

The U.S. Consumer Product Safety Commission (U.S. CPSC) regulation 16 CFR 1500.14 (b)(8) requires that art materials be evaluated for compliance with the Labeling of Hazardous Art Materials Act (LHAMA) according to the standards of the American Society of Testing and Materials (ASTM D-4236).

जोखीमदायक कला सामानावर लेबल लावण्याचा अधिनियम (युनायटेड स्टेट्स ऑफ अमेरिका)

यु.एस. उत्पादक उत्पादन सुरक्षा कमिशन (यु.एस. CPSC) नियमने 16 CFR 1500-14 (इ)(8) साठी जोखीमदायक कला सामानावर लेबल लावण्याचा अधिनियम (LHAMA) नुसार कला सामानाचे मूल्यमापन अमेरिक सोसायटी ऑफ टेस्टिंग अँड मटेरियलच्या (ASTMD-4236) मानकांनुसार केले जावे.

C-TPAT

C-TPAT is a voluntary government-business initiative that builds cooperative relationships that strengthen and improve overall international supply chain and U.S. border security. C-TPAT is widely recognized as one of the most effective means of providing the highest level of cargo security through close cooperation with international supply chain businesses such as importers, carriers, consolidators, licensed customs brokers, and manufacturers. Through this initiative, U.S.

Customs and Border Protection (CBP) is asking businesses to ensure the integrity of their security practices and communicate and verify the security guidelines of their business partners within the supply chain.

C-TPAT

C-TPAT हा एक स्वेच्छिक शासन-व्यवसाय उपक्रम आहे जो आंतरराष्ट्रीय पुरवठा साखळी आणि यु.एस. सीमा सुरक्षा ह्यांमधील सहकार्य बळकट करण्यासाठी आणि सुधारण्यासाठी चांगले संबंध प्रस्थापित करतो. C-TPAT हा आयातदार, वाहक, एकत्र करणारे, अनुज्ञप्ती प्राप्त सीमाशुल्क ब्रोकर्स ह्यांसारखी आंतरराष्ट्रीय पुरवठा साखळी आणि उत्पादक ह्यांच्यातील सहकार्याद्वारे सर्वोच्च कार्गो सुरक्षा पुरवणारा सर्वत्र मान्यताप्राप्त सर्वाधिक प्रभावी मार्ग आहे. ह्या उपक्रमाद्वारे, यु.एस. सीमाशुल्क आणि सीमा संरक्षण (CBP) हे व्यवसायांना

त्यांच्या सुरक्षा पध्दतींमध्ये एकात्मता आणण्याची आणि पुरवठा साखळीतील त्यांच्या व्यावसायिक भागीदारांशी संपर्क साधण्यास आणि सुरक्षा मार्गदर्शक तत्वांची पडताळणी पाहण्यास सांगत आहे.

Directory निर्देशिका

Useful Resources
उपयुक्त स्रोत

INDIA (भारत)

Export Promotion Council for Handicrafts(EPCH)

EPCH House
Pocket 6&7, Sector 'C'
Vasant Kunj,
New Delhi - 110070
Phone: +91-11-26135256/57/58/75
Fax: +91-11-26135518 & 19
Email: mails@epch.com
Website: <http://www.epch.in>

**Development Commissioner (Handicrafts)
Ministry of Textiles, Government of India**

West Block No. Vii
R.K. Puram
New Delhi-110 066
Email: dchejs@nic.in
Phone: +91-11-26106902
Fax: 011-26163085
Website: <http://handicrafts.nic.in>

**Central Board of Excise & Customs
New Delhi**

CBEC, Department of Revenue,
North Block, New Delhi -
110 001
Tele Fax: 011-2309 2351
Website: www.cbec.gov.in

**Director General of Foreign Trade
Ministry of Commerce & Industry
Government of India**

Udyog Bhawan, H-wing, Gate No-02,
Maulana Azad Road, New Delhi-110011
Phone No. 011-23061562
Fax No. 011-23062225

हस्तकलेसाठी निर्यात संवर्धन परिषद (EPCH)

EPCH हाउस
पॉकेट 6 आणि 7 सेक्टर सी
वसंत कुंज,
नवी दिल्ली - 110070
दूरध्वनी: +91-11-26135256/57/58/75
फॅक्स: +91-11-26135518 & 19
ईमेल: mails@epch.com
वेबसाइट: <http://www.epch.in>

**विकारा आयुक्त (हस्तकला)
वस्त्रोद्योग मंत्रालय, भारत सरकार**

पश्चिम ब्लॉक क्र. 7
आर.के.पुरम
नवी दिल्ली-110066
ईमेल : dchejs@nic.in
दूरध्वनी: +91-11-26106902,
फॅक्स: 011-26163085
वेबसाइट : <http://handicrafts.nic.in>

**उत्पादन आणि सीमा शुल्क केंद्रीय मंडळ
नवी दिल्ली**

CBEC, महसूल विभाग,
नॉर्थ ब्लॉक, नवी दिल्ली - 110001
फॅक्स: 011-2309 2351
वेबसाइट: www.cbec.gov.in

**परकीय व्यापार महासंचालक
वाणिज्य आणि उद्योग मंत्रालय**

भारत सरकार
उद्योग भवन, एच विंग, गेट क्र -02,
मौलाना आझाद रोड, नवी दिल्ली - 110011
दूरध्वनी: 011-23061562
फॅक्स: 011-23062225

INDIA (भारत)

Export Credit Guarantee Corporation of India Ltd. (ECGC)

Express Towers,10th Floor,
Nariman Point, Mumbai - 400 021.
Tel : 6659 0500 / 6659 0510
Fax : (022) 6659 0517 / 0546
E-Mail : webmaster@ecgc.in

Federation of Indian Exports Organizations (FIEO)

Head Office

Niryat Bhawan, Rao Tula Ram Marg,
Opp. Army Hospital Research & Referral,
New Delhi-110 057
Phone: +91-11-46042222, 26150101-04,
Fax: +91-11-26148194, 26150077
Email: fico@nda.vsnl.nct.in; fico@fiec.org,
Website: www.fiec.org

INVEST INDIA

Federation House, Tansen Marg
New Delhi – 110 001
Tele: 0091-11-23765085, 23487278, 23487236,
23487411, Fax: 0091-11-23320714, 23721504
Email: investindia@ficci.com
Website: www.investindia.gov.in

Metal Handicrafts Service Centre

Pectal Nagri, Rampur Road,
Moradabad – 244001 India
Phone : 91-591 – 6532354,
Telefax : 91-591 – 2460131
Email: rtclindia@gmail.com

Ministry of Commerce and Industry

Udyog Bhawan, New Delhi 110 107
Phone: 91-11-23062261, Fax: 91-11-23063418
Website: www.commerce.nic.in

Ministry of Labour and Employment

Shram Shakti Bhawan
Rafi Marg, New Delhi-110001
Phone: 91-11-23717515, 23710240
Fax : 91-11-23711708
Website: www.labour.nic.in

एक्सपोर्ट क्रेडिट गॅरंटी कॉर्पोरेशन ऑफ इंडिया (ECGC)

एकराप्रेस टॉवर्स, 10 वा मजला,
नरिमान पॉइंट, मुंबई-400021
दूरध्वनी: 66590500 / 66590510
फॅक्स: (022) 66590517 / 0546
ईमेल : webmaster@ecgc.in

फेडरेशन ऑफ इंडियन एक्सपोर्ट ऑर्गनायझेशन (FIEO)

मुख्य कचेरी
निर्यात भवन, राव तुलाराम मार्ग,
आर्मी हॉस्पिटल रिसर्च अँड रेफरल समोर,
नवी दिल्ली – 110057
दूरध्वनी: +91-11-46042222, 26150101-04,
ईमेल: fiec@nda.vsnl.net.in; fiec@fiec.org,
वेबसाइट: www.fiec.org

इनव्हेस्ट इंडिया

फेडरेशन हाऊस, तानसेन मार्ग
नवी दिल्ली – 110001
दूरध्वनी: 0091-11-23765085, 23487278, 23487236,
23487411, फॅक्स: 0091-11-23320714, 23721504
ईमेल: investindia@ficci.com
वेबसाइट: www.investindia.gov.in

मेटल हँडीक्राफ्ट सर्विहस सेंटर

पीतल नगरी, रामपुर रोड,
मुरादाबाद – 244001 भारत
दूरध्वनी: 91-591- 6532354
फॅक्स: 91-591-2460131
ईमेल : rtclindia@gmail.com

वाणिज्य आणि उद्योग मंत्रालय

उद्योग भवन, नवी दिल्ली – 110107
दूरध्वनी: 91-11-23062261 फॅक्स: 91-11-23063418
वेबसाइट : www.commerce.nic.in

श्रमिक आणि रोजगार मंत्रालय

श्रम शक्ती भवन
रफि मार्ग, नवी दिल्ली – 110001
दूरध्वनी: 91-11-23717515, 23710240
फॅक्स: 91-591-2460131
वेबसाइट : www.labour.nic.in

INDIA (भारत)

Ministry of Textiles

Udyog Bhavan,
New Delhi-110011
Ph.No. 91-11-23061338/ 18/14
Fax- 91-11-23063711 / 23063681
Website: www.texmin.nic.in

National Center for Design and Product Development (NCDPD)

43, Okhla Industrial Estate,
(Behind Modi Flour Mill),
Okhla Phase3, New Delhi-110020
Phone: +91-11-26821262/5,
Fax: +91-11-26821260
Email: ncdpd@ncdpd.com

Quality Council of India

Institution of Engineers Building, IIndFloor,
2 - Bahadur Shah Zafar Marg,
New Delhi - 110002, India.
Tel: 91-11-2337 9321, 2337 9260
Fax: 91-11-2337 8678. Email: info@qcin.org
Website: http://www.qcin.org/index.php

Sentio Advisory Initiative Private Limited

CSR Advisors & Consultants
Suite No. 604, Tower B, Unitech Business Zone,
Nirvana Country, South City II, Golf Course
Extension Road,
Sector 50, Gurgaon, Haryana- 122018
Phone: +91- 124- 4115550
Email: Info@sentioadvisory.com

वस्त्रोद्योग मंत्रालय

उद्योग भवन,
नवी दिल्ली-110011
फोन : 91-11-23061338 / 18 / 14
दूरध्वनी: 91-11-23063711 / 23063681
वेबसाइट : www.texmin.nic.in

नॅशनल सेंटर फॉर डिजाईन अँड प्रॉडक्शन डेव्हलपमेंट (NCDPD)

43, आखला इंडस्ट्रियल इस्टेट,
(मोदी फ्लोअर मिलच्या मागे),
आखला फेज 3, नवी दिल्ली - 110020
दूरध्वनी: 91-11-26821262 / 5
फॅक्स: 91-11-26821260
ईमेल : ncdpd@ncdpd.com

क्वालिटी कौन्सिल ऑफ इंडिया

इन्स्टिट्यूट ऑफ इजिनिअरिंग इमारत, दुसरा मजला
2 - बहादूर शहा जफर मार्ग,
नवी दिल्ली - 110002, भारत
दूरध्वनी: 91-11-2337 9321, 2337 9260
फॅक्स: 91-11-2337 8678. ईमेल: info@qcin.org
वेबसाइट: http://www.qcin.org/index.php

सेंटिओ ऍडव्हायजरी इनिशिएटिव प्रायव्हेट लिमिटेड

CSR ऍडव्हायजर्स अँड कन्सल्टंट्स
सूट क्र. 604, टॉवर बी, युनिटेक विझनेसा झोन,
निर्वाण कंट्री, साऊथ सिटी 2, गोल्फ कोर्स एक्सटेन्शन
रोड, क्षेत्र 50, गुरगाव, हरियाणा - 122018
दूरध्वनी: +91- 124- 4115550
ईमेल: Info@sentioadvisory.com

ARGENTINA (अर्जेन्टिना)

Asociacion de Importadores y Exportadores de la Republica Argentina (AIERA)

Address: Avenida Belgrano 124, Piso 1
1092 Buenos Aires.
Phone: +54-1-43420010, Fax: +54-11-43421312
Email: aiera@aiera.org.ar
Website: http://www.aiera.org.ar

एसोसिएशन डी इम्पोर्टाडोरेस वार्ई एक्सपोर्टोडोरेस डे ला रिपब्लिका अर्जेन्टीना (एआईईआरए)

पत्ता: एवेनिडा बेलग्रानो 124, पीसो 1
1092 विनस एयर्स
दूरध्वनी: +54-1-43420010,
फॅक्स: +54-11-43421312
ईमेल : contacto@comunidadandina.org
वेबसाइट: http://www.aiera.org.ar

ARGENTINA (अर्जेन्टीना)

Camara Argentina de Comercio

Address: Avda. Leandro N. Alem 36

C1003AAN Buenos Aires.

Phone: +54-11-53009000

Fax: +54-11-53009036

Website: <http://www.cac.com.ar>

Secretaria General de la Comunidad Andina

Casilla 18-1177, Paseo de la Republica 3895

Esq. Aramburu, San Isidro, ARGENTINA

LIMA 27

Phone: +511-4111400, Fax: +511-2213329

E-mail: contacto@comunidadandina.org

Website: <http://www.comunidadandina.org>

कामरा अर्जेन्टीना डे कोमेरसीवो

पत्ता: एवेनिडा लीन्ड्रो नं. एलम 36

सी1003एएएन विनस एयर्स

दूरध्वनी: +54-11-53009000

फॅक्स: +54-11-53009036

वेबसाइट: <http://www.cac.com.ar>

सेक्रीटेरिआ जनरल डी ला कमूनीडेड एनडिना

कासिल्ला 18-1177, पासीयो डे ला रेपब्लिका 3895

ऐस्क. अरमबुरु, सन इसीडरो, अर्जेटीना

लिमा 27

दूरध्वनी: +511-4111400, फॅक्स: +511-2213329

ईमेल : contacto@comunidadandina.org

वेबसाइट: <http://www.comunidadandina.org>

AUSTRALIA (आस्ट्रेलिया)

Australian Trade Commission (Austrade)

Aon tower, 201 Kent Street, Level 23

P.O. Box. 5301

Sydney, NSW 2000, AUSTRALIA

Phone: +61-2-93902000

Fax: +61-2-93902052

E-mail: info@austrade.gov.au

Website: <http://www.austrade.gov.au>

ऑस्ट्रेलियन ट्रेड कमीशन (ऑस्ट्रेड)

एओन टावर, 201 केन्ट स्ट्रीट लेवल 23

पी ओ बॉक्स 5301

सिडनी, एनएसडब्ल्यू 2000, ऑस्ट्रेलिया

दूरध्वनी: +61-2-93902000

फॅक्स: +61-2-93902052

ईमेल : info@austrade.gov.au

वेबसाइट : <http://www.austrade.g>

BRAZIL (ब्राझिल)

Agencia de Promocao de Esportacoes (APEX)

Sectro Bancario Norte, SBN Quadra 02-
Lote11

Fd, Apex-Brasil

70040-020 BRASILLA, DF

Phone: +55-61-34260202

Fax: +55-61-34260263

E-mail: apex@apexbrasil.com.br

Website: <http://www.apexbrasil.com.br>

अर्जेसीआ डे प्रोमोसाओ डे एसपोर्टकोएस (एपीईएक्स)

सेक्ट्रो बंकारिओ नोर्टे, एसबीएन

कुआड्रा 02-लोटै11

ई डी , एपेक्स -ब्राजील

70040-020 ब्रासिल्ला, डीएफ

दूरध्वनी: +55-61-34260202

फॅक्स: +55-61-34260263

ईमेल : apex@apexbrasil.com.br

वेबसाइट : <http://www.apexbrasil.com.br>

BRAZIL (ब्राजील)

Associacao de Comercia Exterior do Brasil (AEB)

Av, General Justo, 355, 4* Andar
20021-130 RIO DE JANEIRO
Phone: +55-21-25440048
Fax: +55-21-25440577
E-mail: acbbras@ach.org.br
Website: <http://www.aacb.org.br>

अस्सोसिएको डे कमरसीए एक्सट्रिओर डो ब्राजील (एईबी)

एवी, जनरल जस्तो, 355, 4' अंदर
20021-130 रिओ डे जेनेरिओ
दूरध्वनी: +55-21-25440048
फॅक्स: +55-21-25440577
ईमेल : acbbras@ach.org.br
वेबसाइट : <http://www.aacb.org.br>

CANADA (कॅनडा)

Trade Facilitation office Canada (TFOC)

56 Sparke Street, Suite 300,
OTTAWA, ONTARIO K1P 5A9, CANADA
Phone: +1-613-2333925
Fax: +1-613-2337860
E-mail: tfoc@tfoc.ca

ट्रेड फॅसिलेशन ऑफिस कनाडा (टीएफओसी)

56, स्पार्क स्ट्रीट, सूट 300,
ओटावा, ओन्टारियो केआईपी 5ए9, कनाडा
दूरध्वनी: +1-613-2333925
फॅक्स: +1-613-2337860
ईमेल : tfoc@tfoc.ca

CHILE (चिली)

Direccion de Promocion de Exportaciones (PROCHILE)

Teatinos 180, piso 10
SANTIAGO, CHILE
Phone: +562-5659000
Fax: +562-5659083
E-mail: info@prochile.cl

डायरेक्शन डे प्रोमोशन डे एक्सपोर्टेसीयन्स (प्रोचील)

टीटीनस 180, पीसो 10
सॅनिटगो, चिली
दूरध्वनी: +562-5659000
फॅक्स: +562-5659083
ईमेल : info@prochile.cl

Federacion Gremial de la Industria (SOFOFA)

Avda, Andres Bello 2777, Piso 3, Las Condes
Casilla 37 Correo 35 tobalaba
SANTIAGO, CHILE
Phone: +562-3913100
Fax: +562-3913200
E-mail: sofofa@sofofa.cl

फेडरेशन ग्रेमियल डे ला इंडस्ट्रीय (सोफाफा)

एवडा, एन्ड्रेस बेलो 2777, पीसो 3, लास कॉन्डेस
कैसिला 37 कोरियो 35 टोबालाबा
सॅन्टीएगो, चिली
दूरध्वनी: +562-3913100
फॅक्स: +562-3913200
ईमेल : mail:sofofa@sofofa.cl

CHINA (चीन)

China Council for the Promotion of International Trade (CCPIT)

1, Fuxingmenwai Street
BEIJING 100860, CHINA
Phone: +86-10-68013344
Fax: +86-10-68030747
E-mail: ccpit@ccpit.org

चायना काँसिल फॉर द प्रमोशन ऑफ इंटरनेशनल ट्रेड (सीसीपीआईटी)

1, फुकसीन्गमेनवाई स्ट्रीट
बीजिंग 100860, चायना
दूरध्वनी: +86-10-68013344
फॅक्स: +86-10-68030747
ईमेल : ccpit@ccpit.org

COLOMBIA (कोलम्बिया)

Asociacion Colombiana de Medianas y Pequeñas Industrias (ACOPI)

Carrera 15, No. 36-70
BOGOTA, D.C., COLOMBIA
Phone: +57-1-3204783, Fax: +57-1-2688965
E-mail: comunicaciones@acopi.org.co

असोसिअसिओं कोलोम्बियन दे मेडियन्स य पेकुएनस इंडस्ट्रियस(अकोपी)

कारेरा: 15, एनओ. 36-70
वोगटा, डी.सी., कोलंबिया
फोन: 57.1.3204783, फॅक्स: +57-1-2688965
ईमेल: comunicaciones@acopi.org.co

Asociacion Nacional de Comercio Exterior (ANALDEX)

Calle 40 no. 13-09, Piso 10
BOGOTA, D. C., COLOMOBIA
Phone: +57-1-5700600, Fax: +57-1-5700600
E-mail: analdex@analdex.org
Website: <http://www.analdex.org>

अस्सोसिअसिओं नाकिओनल दे कमरसिओ एक्सटेरिअर (अनालडेक्स)

कल्ले 40 नो. 13-09, पीसो 10
बोगोटा, डी. सी., कोलंबिया
दूरध्वनी: +57-1-5700600, फॅक्स: +57-1-5700600
ईमेल: analdex@analdex.org
वैबसाईट: <http://www.analdex.org>

CROATIA (क्रोशिया)

Trade and Investment Promotion Agency (APIU)

Address: Andrije Hebrangya 34
10000 ZAGREB, CROATIA
Phone: +385-1-4866-000, Fax: +385-1-4866-009
E-mail: info@croinvest.org

ट्रेड एंड इन्वेस्टमेंट प्रमोशन एजेंसी (एपीआईयु)

आंद्रिजे हेब्रॉंग्य 34
10000 ज़ाग्रेव, क्रोएशिया
दूरध्वनी: +385-1-4866-000, फॅक्स: +385-1-4866-009
ईमेल: info@croinvest.org

CZECH REPUBLIC (झेक प्रजासत्ताक)

Czech Trade Promotion Agency (Czech Trade)

Address: Dittrichova 21
P.o. Box 76, 128 01 Prague, Czech Republic
Phone: +420-2-24907500
Fax: +420-2-24907503
E-mail: info@czechtrade.cz

चेक ट्रेड प्रमोशन एजेंसी (चेक ट्रेड)

डिट्रिचोवा 21
पी. ओ. बॉक्स 76, 128 01 परागुर, चेक रिपब्लिक
दूरध्वनी: +420-2-24907500
फॅक्स: +420-2-24907503
ई-मेल: info@czechtrade.cz

DENMARK (डेनमार्क)

Danish Import Promotion Programme (DIPP)

Danish Chamber of Commerce, Borsen-Slotsholmsgade

1217 COPENHAGEN K, DENMARK

Phone: +45-33746000, Fax: +45-33746080

E-mail: dipp@danskerhverv.dk

Website: <http://www.dipp.eu>

Danish Trade Council

Asiatisk Plads 2

1448 COPENHAGEN K, DENMARK

Phone: +45-33920000, Fax: +45-32540533

E-mail: um@um.dk

Website: <http://www.eksporttraadet.dk>

डेनिश इम्पोर्ट प्रमोशन प्रोग्राम (डिप्प)

डेनिश चैम्बर ऑफ़ कॉमर्स, बोरसे- स्लोटशोलंसगडे
1217 कोपेनहेगेन के, डेनमार्क

दूरध्वनी: +45-33746000, फॅक्स: +45-33746080

ईमेल: dipp@danskerhverv.dk

वेबसाइट: <http://www.dipp.eu>

डेनिश ट्रेड कौंसिल

एसिटीस्क प्लेडस 2

1448 कोपेनहेगेन के, डेनमार्क

फ़ोन: +45-33920000

फॅक्स: +45-32540533

ईमेल: um@um.dk

वेबसाइट: <http://www.eksporttraadet.dk>

FRANCE (फ़्रांस)

International Chamber of Commerce

33-43 avenue du Président Wilson

75116 Paris, France

Tel: +33 (0) 1 49 53 28 28

Fax: + 33 (0) 1 49 53 28 59

Website: <http://www.iccwbo.org/>

इंटरनेशनल चैम्बर ऑफ़ कॉमर्स

33-34 एवेन्यू डू प्रेसिडेंट विल्सन

75116 पेरिस, फ़्रांस

दूरध्वनी: +33 (0) 1 49 53 28 28

फॅक्स: + 33 (0) 1 49 53 28 59

वेबसाइट: <http://www.iccwbo.org/>

GERMANY (जर्मनी)

Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (GTZ)

Address: Dag-Hammarskjold-Weg 1 – 5

Postfach 5180, 65760 ESCHBORN

Germany

Phone: +49-6196-791229

Fax: +49-6196-796150

Email: jochem.lange@gtz.de, info@gtz.de

Website: <http://www.gtz.de/english>

Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (GTZ)

एड्रेस: डैग-हम्मरसकुजोल्ड – वेग 1 – 5

पोस्टफेक 5182, 65760 एसबोर्न

जर्मनी

दूरध्वनी: +49-6196-791229

फॅक्स: +49-6196-796150

ईमेल: jochem.lange@gtz.de, info@gtz.de

वेबसाइट: <http://www.gtz.de/english>

JAPAN (जापान)

Japan Foreign trade Council Inc (JFTC)

World Trade Centre Bldg, 6th FL, 4-1,
Hamamatsu-Cho, 2-ch, Minato-ku
TOKYO 105, JAPAN

Phone: +81-3-34355952

Fax: +81-3-34355979

Website: <http://www.jftc.or.jp>

Japan External Trade Organization (JETRO)

6F 12-32 Akasaka I-chome, Minato-ku
TOKYO 107 6006, JAPAN

Phone: +81-3-35825770, Fax: +81-3-35827376

E-mail: webinfo@jetro.go.jp

Website: <http://www.jetro.go.jp>

जापान विदेश व्यापार परिषद इंक (जेएफटीसी)

वर्ल्ड ट्रेड सेंटर बिल्डिंग, 6 एफएल, 4-1,
हमामात्सू-चो, 2 चर्चा,
मिनाटो-कू

टोक्यो 105, जापान

दूरध्वनी: +81-3-34355952

फॅक्स: +81-3-34355979

वेबसाइट: <http://www.jftc.or.jp>

जापान विदेश व्यापार संगठन (जेटरो)

पता: 6एफ 12-32 अकआसाका आई-कोमे, मिनाटो कू
टोक्यो 1076006, जपान

दूरध्वनी: +81-3-35825770

फॅक्स: 00+81-3-35825770

ईमेल: webinfo@jetro.go.jp

वेबसाइट: <http://www.djetro.go.jp>

KOREA (कोरिया)

Korea International Trade Association (KITA)

Trade Tower, Room 604, 159-1, Samsung-
dong, Kangnam-ku

SEOUL 135-729, KOREA

Phone: +82-2-60005269

Fax: +82-2-60005161

E-mail: admin@kita.net

Website: <http://www.kita.or.kr>

Korea Trade-Investment Promotion Agency (KOTRA)

Kotra 13, Heolleungno, Secho-gu

P.O.Box 101, SEOUL, KOREA

Phone: +82-2-34607114

Fax: +82-2-34607777

E-mail: hecho@kotra.or.kr

Website: <http://www.kotra.or.kr>

कोरिया अंतर्राष्ट्रीय व्यापार संघ (किटा)

ट्रेड टॉवर, 604 कक्ष, 159-1, सैमसंग-दांग,
कैंगनैम-कू

सियोल 135-729, कोरिया

दूरध्वनी: +82-2-60005269

फॅक्स: +82-2-60005161

ई मेल: admin@kita.net

वेबसाइट: <http://www.kita.or.kr>

कोरिया व्यापार निवेश संवर्धन एजेंसी (कोटरा)

कोटरा 13, हेओल्लेउंगनू, सेचो-जीयू

पी.ओ.बॉक्स 101

सियोल, कोरिया

दूरध्वनी: +82-2-34607114

फॅक्स: +82-2-34607777

ईमेल: hecho@kotra.or.kr

वेबसाइट: <http://www.kotra.or.kr>

THE NETHERLANDS (दि नीदरलैण्ड्स)

**Centre for the Promotion of Imports
from Developing Countries (CBI)**
WTC-Beursbuilding, Beursplein 37, 5th Floor
P.O. Box 30009
3001 DA ROTTERDAM, NETHERLAND
Phone: +31-10-2013434
Fax: +31-10-4114081
E-mail: cbi@cbi.eu

सेन्टर फॉर प्रमोशन ऑफ इमपोर्ट्स फ्रॉम
डेवलपिंग कंट्रीज (सीबीआई)
डब्ल्यूटीसी, ब्योरोबिल्डींग, ब्योरोसप्लाइन 37, 5 पलोर,
पी. ओ. बॉक्स 30009
3001 डारोट्टेडम, नीदरलैण्ड
दूरध्वनी: +31-10-20113434
फॅक्स: +31-10-4114081
ईमेल : chi@chi.en

PANAMA (पनामा)

**Asociacion Panamena de Exportadores
(APEX)**
Apartado 0819-03646
PANAMA
Phone: +507-2300169
Fax: +507-2300805
E-mail: apex@cableonda.net

एसोसिएशन पनामेना डी एक्सपोर्टेडोरस
(एपेक्स)
एपेरटाडो 0189-03646
पनामा
दूरध्वनी: +507-2300169
फॅक्स: +507-2300805
ईमेल : apex@cableonda.net

PERU (पेरु)

**Sociedad de Comercio Exterior del Pera
(COMEXPERU)**
Bartolome Herrera 254 LIMA 18, PERU
Phone: +51-1-4225784, Fax: +51-1-4225942
E-mail: comexperu@comexperu.org.pe
Website: <http://www.comexperu.org.pe>

Secretaria General de la Comunidad Andina
Casilla 18-1177, Paseo de la Republica 3895
Esq. Aramburu, San Isidro
LIMA 27, PERU
Phone: +511-4111400
Fax: +511-2213329
E-mail: contacto@comunidadandina.org
Website: <http://www.comunidadandina.org>

सोसिडेड डी कोमरसिओ एक्सटेरिअर डेल पेरा
(कोमेक्सापेरु)
बारटोलोम हेरेरा 254
लिमा 18, पेरु
दूरध्वनी: +51-1-4225784, फॅक्स: +51-1-4225942
ईमेल : comexperu@comexperu.org.pe
वेबसाइट : <http://www.comexperu.org.pe>

सेकरेटेरिया जेनरल डे ला कम्युनिडाड एणीना
कैसिला 18-1177, पासिओ डे ला रिपब्लिका 3895
इएसक्यू, अरामबुरु, सन इसीड्रो
लिमा 27, पेरु
दूरध्वनी: +511-4111400
फॅक्स: +511-2213329
ईमेल : contacto@comunidadandina.org
वेबसाइट : <http://www.comunidadandina.org>

RUSSIA (रशिया)

Ministry of Economic Development and Trade
Ovchinnikovskaya Nab. 18/1
MOSCOW 113324, RUSSIA
Phone: +7-495-9501892, Fax: +7-495-9501867
E-mail: manakin_em@gov.ru
Website: <http://www.economy.gov.ru>

मिनिस्ट्री ऑफ इकनोमिक डेवलपमेंट एंड ट्रेड
ओवचिन्नीकोवस्काया नब . 18 / 1
मास्को 113324, रूस
दूरध्वनी: +7-495-9501892,
फॅक्स: +7-495-9501867
ईमेल : manakin_em@gov.ru
वेबसाइट : <http://www.economy.gov.ru>

SOUTH AFRICA (दक्षिण अफ्रिका)

Department of Trade and Industry (DTI)
Private Bag X 84
PRETORIA 0001, SOUTH AFRICA
Phone: +27-12-4287905, Fax: +27-12-4287898
E-mail: contactus@thedti.gov.za
Website: <http://www.thedti.gov.za>
South African Chamber of business (SACOB)
P.O. Box 213
SAXONWOLD 2132, SOUTH AFRICA
Phone: +27-11-4463800,
Fax: +27-11-4463847
Website: <http://www.sacob.co.za>

डिपार्टमेंट ऑफ ट्रेड एंड इंडस्ट्री
प्राइवेट बैग एक्स 84
पिरिटोरिया 0001, साउथ अफ्रीका
दूरध्वनी: +27-12-4287905
फॅक्स: +27-12-428798
ई मेल : contactus@thedti.gov.za
वेबसाइट : <http://www.thedti.gov.za>
साउथ अफ्रिकन चेम्बर ऑफ बिजनेस (साकोब)
पी ओ बॉक्स 213
सेक्सोनवल्ड 2132, दक्षिण अफ्रिका
दूरध्वनी: +27-11-4463800,
फॅक्स: +27-11-4463847
वेबसाइट : <http://www.sacob.co.za>

SPAIN (स्पेन)

Camara Oficial de Comercio e Industria de Madrid
Ribera del Loira, 56, 28042 MADRID, SPAIN
Phone: +34-91-5906900, Fax: +34-91-5906908
E-mail: info@cscamaras.es
Website: <http://www.camaramadrid.es>
Instituto Espanol de Comercio Exterior (ICEX)
Paseo de la Castellana, 14-16
28046 MADRID, SPAIN
Phone: +34-90-2446006, Fax: +34-90-2349000
E-mail: icex@icex.es, Website: <http://www.icex.es>

केमेरा ओफिशियल डी कोमरसियो इ इंडस्ट्रीअ डी मेडरिड
रिबेरा डेल लोएरा, 56, 28042 मेडरिड , स्पेन
दूरध्वनी:+34-91-5906900, फॅक्स: +34-91-5906908
ई मेल : info@cscamaras.es
वेबसाइट : <http://www.camaramadrid.es>
इंस्टीटूटो एस्पानोल डे कोमेरकियो एक्सट्रिओर (आईसीईएक्स)
पासीयो डे ला कास्टेलाना, 14-16
28046 मेड्रिड, स्पेन
दूरध्वनी: +34-90-2446006,
फॅक्स: +34-90-2349000
ईमेल : icex@icex.es, वेबसाइट : <http://www.icex.es>

SWEDEN (स्विडन)

EXPORTRADET

World Trade Center, Klarabergsviadukten 70
P/O/Box 240
10124 STOCHOLM, SWEDEN
Phone: +46-8-58866000
Fax: +46-8-58866190
E-mail: CIC@swedishtrade.se
Website: <http://www.swedishtrade.se>

एक्सपोर्ट ट्रेड

वर्ल्ड ट्रेड सेन्टर, क्लर्वर्गस्वीअडकते 70
पी/ओ/बॉक्स 240
10124 स्टॉकहोल्म, स्वीडन
फोन : +46-8-58866000
फैक्स: +46-8-58866190
ई-मेल: CIC@swedishtrade.se
वेबसाइट: <http://www.swedishtrade.se>

SWITZERLAND (स्वीटजरलैण्ड)

Swiss Import Promotion Programme (SIPPO)

Stanpfenbachstrasse 85,
P. O.Box 2407, 8021 Zurich, Switzerland.
Phone: +41-44-3655200, Fax: +41-44-3655202
Website: <http://www.sippo.ch>

स्वीस इम्पोर्ट प्रमोशन प्रोग्राम (सीपो)

स्टैनफेनबैचस्ट्रेस 85,
पी.ओ. बॉक्स 2407, 8021 जुरीत, स्वीटजरलैण्ड
फोन : +41-44-3655200,
फैक्स: +41-44-3655202
वेबसाइट : <http://www.sippo.ch>

International Trade Center

Palais des Nations
1211 Geneva 10, Switzerland
Phone: (41-22) 730 01 11 Fax: (41-22) 733 44 39
Website: <http://www.intracen.org/>

इंटरनेशनल ट्रेड सेंटर

पैलेस डेस नेशन्स
1211 जेनेवा 10, स्वीटजरलैण्ड
फोन : (41-22) 730 01 11, फैक्स: (41-22) 733 44 39
वेबसाइट : <http://www.intracen.org/>

World Trade Organisation

Centre William Rappard, Rue de Lausanne 154,
CH-1211 Geneva 21, Switzerland
Phone: +41 (0)22 739 51 11
Fax: +41 (0)22 731 42 06
Website: <http://www.wto.org/index.htm>

वर्ल्ड ट्रेड ऑगनाईजेशन

सेन्टर विलियम रैपर्ड, रू डे लओसेन 154,
सीएच - 1211 जेनेवा 21, स्वीटजरलैण्ड
फोन : +41 (0)22 739 51 11
फैक्स: +41 (0)22 731 42 06
वेबसाइट : <http://www.wto.org/index.htm>

TURKEY (तुर्की)

Export Promotion Centre of Turkey (IGEME)

Undersecretariat for Foreign Trade,
Mithatpasa Cad. 60 Kizilay
06420 ANKARA, TURKEY
Phone: +90-312-4172223, Fax: +90-312-4172233
E-mail: igemege@igeme.org.tr
Website: <http://www.igeme.org.tr>

एक्सपोर्ट प्रमोशन सेंटर ऑफ टर्की (आईजीईएमई)

अंडरसेक्रेटारिएट फॉर फॉरेन ट्रेड, मिथतपसा काड.
60 किजिलय
06420 अंकारा, टर्की
दूरध्वनी: +90-312-4172223,
फैक्स: +90-312-4172233
ईमेल : igemege@igeme.org.tr
वेबसाइट : <http://www.igeme.org.tr>

UNITED KINGDOM (यूनाइटेड किंगडम)

UK Trade & Investment

Kingsgate house, 66-74 Victoria Street
LONDON SW1E 6SW
Phone: +44-20-72158000, Fax: +44-20-78281281
E-mail: enquiries@uktradeinvest.gov.uk
Website: <http://www.uktradeinvest.gov.uk>

यूके ट्रेड एंड इन्वेस्टमेंट

किंग्सगेट हाउस, 66-74 विक्टोरिया स्ट्रीट
लंदन एसडब्ल्यूआई 6 डब्ल्यू
दूरध्वनी: +44-20-72158000 ,
फक्स: +44-20-78281281
ईमेल : enquiries@uktradeinvest.gov.uk
वेबसाइट: <http://www.uktradeinvest.gov.uk>

UNITED STATES OF AMERICA (संयुक्त राज्य अमरिका)

United States International Trade Commission (USITC)

500 E Street SW , Washington, DC 20436, USA
Website: <http://www.usitc.gov/index.htm>

United States Department of Labor (DOL)

200 Constitution Ave.,
NW Washington, DC 20210, USA
Phone: 1-866-487-2365
Website: <http://www.dol.gov/>

Office of the United States Trade Representatives (USTR)

600 17th Street NW,
Washington, DC 20508, USA
Phone: 202-395-6843
Website: <http://www.ustr.gov/>

यूनाइटेड स्टेट्स इंटरनेशनल ट्रेड कमिशन (यूएसआईटीसी)

500 ई स्ट्रीट एसडब्ल्यूए वाशिंगटन, डीसी 20436, यूएसए
वेबसाइट: <http://www.usitc.gov/index.htm>

यूनाइटेड स्टेट्स डिपार्टमेंट ऑफ लेबर (डीओएल)

200 कंस्टीट्यूशन एवेन्यू,
एनडब्ल्यू वाशिंगटन, डीसी 20008, यूएसए
दूरध्वनी: 1-866-487-2365
वेबसाइट: <http://www.dol.gov/>

ऑफिस ऑफ द यूनाइटेड स्टेट्स ट्रेड रिप्रजेन्टेटिव (यूएसटीआर)

600 17वां स्ट्रीट एनडब्ल्यू,
वाशिंगटन, डीसी 20508, यूएसए
दूरध्वनी: 202-395-6843
वेबसाइट : <http://www.ustr.gov/>

EPCH Offices & Contact Points

Head Office

Export Promotion Council for Handicrafts

"EPCH House", Pocket-6 & 7, Sector 'C', L.S.C., Vasant Kunj, New Delhi-110 070.
Tel: +91-11-26135256/57/58/75; Fax: +91-11-26135518/19; E-mail: epch@vsnl.com

Regional / Representative Offices

Bangalore

Export Promotion Council for Handicrafts
302, 3rd Floor, Cears Plaza,
No. 136, Residency Road,
Bangalore-560001
Tel: +91-80-22107367
Telefax: +91-80-22107369
Email: bangalore@epch.com

Kolkata

Export Promotion Council for Handicrafts
53/1, Sambhunath Pandit Street,
First Floor, (Opp. Bangur Institute
of Neurosciences & Psychiatry)
Kolkata-700025
Tel: +91-33-24191744; Fax: +91-33-24191745
E-mail: kolkata@epch.com

Moradabad

Export Promotion Council for Handicrafts
1B/441, Budhi Vihar,
Near Hero Honda Showroom,
Moradabad-244001
Tel: +91-591-2480075
Fax: +91-591-2480076
Email: moradabad@epch.com

Extension Counters

Agra

Export Promotion Council for Handicrafts (Extn. Counter - Agra)
C/o Handicrafts Exporters Association
1/129, Bagichi Tulsiram,
Shahganj Parchkuiyan Road, Agra-282010
Tel: +91-562-2210246; Mob: +91-8126591641
E-mail: agra@epch.com

Jaipur

Export Promotion Council for Handicrafts
Plot No. A-1, "Sheel Mohar Plaza",
2nd Floor, Tilak Marg, C-Scheme, Jaipur-302005
Mob: +91-9983321833
E-mail: jaipur@epch.com

Common Facility Centres

Jodhpur

Export Promotion Council for Handicrafts
C/o Jodhpur Handicrafts Exporters Association
SPL-1, Basni Industrial Area, Jodhpur
Tel: +91-291-2720373; Mob: +91-8766006937
E-mail: jodhpur@epch.com

Saharanpur

National Centre for Photo and Picture Framing Technology
UPEC Complex, Mandi Samiti Road,
Saharanpur-247001
Tel: +91-132-2613093; Mob: +91-9027463858
E-mail: saharanpur@epch.com

Important Contact Points at EPCH Headquarters

Section	Email	Ext. No.
Membership	membership@epch.com renewmembership@epch.com	121
Policy	policy@epch.com	118
Fairs	ihgf@epch.com	110
Accounts	accounts@epch.com	132
MDA	mda@epch.com	123
Trade Complaints	aks@epch.com, projects@epch.com	105/127

EXPORT PROMOTION COUNCIL FOR HANDICRAFTS

"EPCH HOUSE", Pocket 6&7, Sector 'C', LSC,
Vasant Kunj, New Delhi-110070

Tel: +91-11-26135256 Fax: +91-11-26135518 & 19

Email: mails@epch.com, Website: www.epch.in

हस्तकला निर्यात संवर्धन परिषद्

'इपीसीएच हाउस', पॉकेट 6 आणि 7, सेक्टर 'सी', एलएससी,
वसंत कुंज, नई दिल्ली-110070

दूरध्वनी: +91-11-26135256, फॅक्स: +91-11-26135518 आणि 19

ईमेल: mails@epch.com, वेबसाइट www.epch.in

(Published under Financial Assistance of Office of Development Commissioner (Handicrafts),
Ministry of Textiles, Government of India)